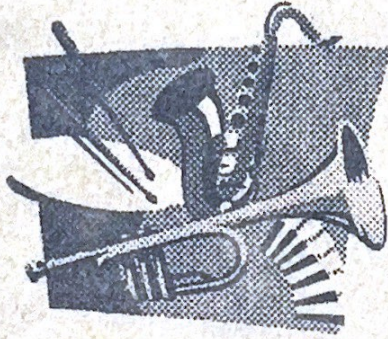

37, 266, +

Г 94
78 (09)

Гумінська О.О. Пелячик І.Ф.

**ПРАКТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНЬОГО УЧИТЕЛЯ
МУЗИКИ**

РІВНЕ 1999

Гумінська О.О., Пелячик І.Ф.

Практична спрямованість професійної діяльності майбутнього учителя музики: Методичний посібник для студентів педінститутів. - Рівне: РДПІ, 1999. – 102 с.

В посібнику висвітлено актуальне питання підготовки майбутнього вчителя музики до професійної діяльності через педагогічну практику в загальноосвітній школі: подається методичний та практичний матеріал щодо уроків музики та музично-естетичної позакласної роботи, зразки звітної документації.

Для студентів музично-педагогічних факультетів педагогічних інститутів.

Рецензенти:

доктор педагогічних наук, професор Дем'янчук С.Я.,
доктор педагогічних наук, професор Афанасьєв Ю.Л.

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Рівненського державного педагогічного інституту (протокол №6 від 8 лютого 1999 року).

ISBN 966-7281-01-5

© Рівненський державний педагогічний інститут

ВСТУП

Безпосереднє здійснення завдань музичної освіти і виховання залежить від учителя, від рівня і якості його кваліфікації. Від того, яким буде сучасний педагог-музикант, наскільки він буде здатен враховувати вимоги, які ставить перед ним суспільство, передова теорія і практика освіти, залежить рівень вихованості школяра. Через те підготовка педагогів-музикантів загальноосвітнього профілю набуває такого великого значення в наші дні.

В системі вузівської музично-педагогічної підготовки вчителя для загальноосвітньої школи однією з основних ланок є педагогічна практика студентів. Саме в процесі педагогічної практики накопичується методичний досвід, знання вікової психології, виробляються практичні навички колективної музично-виконавської діяльності з дітьми.

Ось що думають про практику самі студенти: "Тільки на практиці розумієш, яка це важка і надзвичайно цікава професія - вчитель музики. Це не професія, а покликання. Необхідно мати багато якостей, серед яких головні - любов до дітей і нескінченна любов до музики"; "Школа - лакмусовий папірець. Зразу видно, що в тебе за душею, чи є тобі про що сказати дітям"...

Випускник вузу, прийшовши в школу, повинен дбати не лише про якість уроків, а й про організацію музично-виховної роботи в позакласний час, про створення творчих аматорських колективів, подумати над тим, як уникнути штампів у проведенні тематичних святкових вечорів та ранків, тобто як знайти шляхи й методи створення належного музично-естетичного мікроклімату в школі.

Сучасний вчитель повинен вміти самостійно розібратися у складності методичних проблем, дійти певних висновків щодо застосування кращих досягнень у практичній роботі і спрямувати її в русло постійного творчого пошуку. Тому в підготовці вчителя музики чи не найперше місце належить питанням його творчого розвитку. І це не випадково, адже

творче начало наскрізь проймас всю його діяльність у школі. Вирішення різноманітних ситуацій на уроці або у спілкуванні з вихованцями під час дозвілля, добір найкращих методів викладання предмета, виконання музики прямо апелюють до творчих здібностей учителя, його інтуїції, музичного і педагогічного натхнення.

Сьогодні неможливо підготувати майбутнього вчителя музики без живої творчої діяльності в загальноосвітній школі. А тому завданням даного методичного посібника було допомогти студенту-практиканту в плануванні уроків музики, позакласної роботи та виробленні навичок аналізу музично-педагогічної діяльності в школі. Є потреба і в матеріалах-інструкціях щодо єдиних форм звітної документації за наслідками практики.

§1 РОЗДІЛ I. УРОК МУЗИКИ

Урок музики - основна форма практичної реалізації системи музичного виховання в загальноосвітній школі, в якій приймають участь усі без виключення школярі.

Урок музики, як кожен інший навчальний предмет, ґрунтується на загальних дидактичних П Р И Н Ц И П А Х виховуючого навчання: систематичності, доступності, наочності, активності. Оскільки на уроці музики використовуються твори мистецтва як навчальний матеріал, то досить важливим аспектом є дотримання принципу єдності емоційного і свідомого. Принцип комплексності спрямований на розв'язання взаємопов'язаних навчальних, розвиваючих та виховних завдань, організацію різнопланової діяльності на уроці музики та комплексне використання методів навчання. Виходячи з цього принципу зрозумілі і вимоги до уроку музики:

ДИДАКТИЧНІ:

- 1) визначення освітніх завдань уроку в цілому та його елементів, визначення місця уроку в системі інших уроків;
- 2) визначення змісту уроку у відповідності до шкільної програми та цілей навчання, з рівнем засвоєння учнями знань і сформованості умінь та навичок;
- 3) вибір методів, прийомів, засобів навчання, стимулювання і контролю, які б забезпечували пізнавальну активність та поєднання колективної роботи з самостійною, індивідуальною.

ВИХОВНІ:

- 1) визначення виховних завдань (виховання інтересу..., любові..., зацікавленості..., відчуття...);
- 2) забезпечення тісного зв'язку уроків музики, самого музичного мистецтва з життям;
- 3) розвиток умінь самостійного оволодіння музичними знаннями;
- 4) врахування рівня музичного розвитку, вікових та психологічних особливостей.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ:

- 1) наявність плану та конспекту уроку;

- 2) організаційна чіткість проведення уроку (своєчасний початок, логічна чіткість, завершеність);
- 3) стиль спілкування з учнями, підтримка інтересу та атмосфери творчості на уроці, використання ініціативи, впливу колективу;
- 4) раціональне використання ТЗН, наочних посібників.

Кожен урок починається з підготовки, яка включає визначення теми, мети, завдань, структури, типу уроку, матеріалу для слухання, вправ, хорового виконання, гри на елементарних музичних інструментах, творчих завдань, навчально-виховних методів, творів суміжних мистецтв, міжпредметних зв'язків, факторів національного виховання. Але для студента-практиканта в процесі підготовки до проведення уроків музики необхідно опрацювати і наступні питання:

- знання програм з музики і, особливо детально, матеріалу тих класів, в яких доведеться працювати;
- знання психолого-педагогічних особливостей роботи з дітьми того віку, з яким буде мати справу студент;
- таке знання матеріалу уроку, яке передбачає його грамотне і вільне виконання;
- творчий підхід і самостійність в роботі з дітьми.

В процесі підготовки до уроку має бути розроблений розгорнутий **ПЛАН-КОНСПЕКТ** за схемою:

Клас:

Чверть:

Урок №

Тема (див. програму)

Мета

навчальна (загально-естетичні поняття, жанрово-стилістичні поняття, композитори, музичні твори, терміни...);

розвиваюча (розвиток метро-ритмічного, звуковисотного, ладового чуття; вокально-хорових навичок, навичок образного, осмисленого сприйняття музики, навичок музикування ...);

виховна (формування емоційних, естетичних, етичних, загальнолюдських та національних якостей особистості).

Тип уроку: ввідний, урок-закріплення, підсумковий; комбінований; урок сприйняття, урок тренування, урок формування вмій та навичок; нестандартний ...

ТЗН: програвач, магнітофон, слайдоскоп...

Наочні посібники: таблиці, нотний запис на дошці, портрети, репродукції, роздатковий матеріал, додаткова література...

Міжпредметні зв'язки з літературою, образотворчим мистецтвом, історією, народознавством...

Фактори національного виховання : мова, історія, символіка, родовід, рідний край, фольклор, національне мистецтво, релігія, календар - державний, церковний, народний...

Хід уроку

1. Вхід до класу. Музичне вітання. Організаційний момент.

2. Аргументація теми уроку, актуалізація знань, постановка навчальних та розвиваючих завдань.

3-8. Розспівка.Поспівка. Пісня. Музикування. Рухи під музику.

Бесіда. Слухання музики. Творчі завдання. (Детальний опис кожного виду роботи у власній, обумовленій темою уроку послідовності).

9. Висновки.

10. Домашнє завдання.

1.1. ВИДИ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОЦІ МУЗИКИ

При підготовці до уроку рекомендуємо скористатись деякими порадами стосовно видів (форм) музично-педагогічної діяльності з дітьми.

ВОКАЛЬНО-ХОРОВІ ВПРАВИ

Їм належить одна з провідних ролей у формуванні вокально-хорових навичок. При виконанні вправи потрібно обов'язково ставити дітям чітке завдання і характеризувати результат його виконання - вироблення певної навички (звукоутворення, звуковедення, дикція, стрій і т.д.).

Вокально-хорові вправи можуть бути різні:

1) вправи, які полегшують розучування певної пісні: вони переважно будуються на музичному матеріалі даного твору (найчастіше передбачають завдання досягнення чистої інтонації та строю);

2) вправи-розспівки, матеріал та завдання яких залежить від завдань певного уроку, ступеня підготовленості класу. Вибір розспівки також залежить від особливостей мелодики, послідовності інтервалів, нюансів, вокально-хорових навичок, які будуть пізніше опрацьовуватись в піснях, вокалізах тощо.

Основними вимогами до вибору цього матеріалу є доступність та доцільність, але водночас вправи мають зацікавити учнів, викликати бажання досягти поставленої мети.

Особливим видом вокально-хорових вправ можна вважати музичне вітання. Його виконання має створити емоційний настрій, атмосферу зацікавлення музичним уроком, не подібним на всі інші - уроком-святом. Поспівки-вітання можна знайти в методичній літературі (наприклад, пісня О.Тилічеєвої), можна скласти самому, можна разом з дітьми зімпровізувати на заданий текст, можна виконати запропонований текст на знайому популярну мелодію.

МУЗИЧНИЙ УРОК сл.Я.Серпіна, муз.О.Тилічеєвої

В нас зараз почнеться музичний урок, про це по-відо- мив ве- се-лий дзві-нок, ска- зав з переливом на но- ті ви-со- кій: "Ві- та- ю вас, дру-зі, з по- чат- ком у- ро- ку!"

МУЗИЧНЕ ВІТАННЯ сл.Н.Чикеренди, муз.О.Гумінської

Про- спі- вав дзві- нок - по- чи - на- сть- ся у- рок з Бо- жо- ї лас- ки. з ма- ми- но- ї каз- ки. з ши- ро- го ста- ран- ня. го- мін- ких пі- сень. "Доб- рий день вам. ді- ти!" - "До- брий день!"

УРОК МУЗИКИ

сл. Ю.Вакулінської на мелодію пісні "Я на сонечку лежу"

Урок музики у нас запросив усіх у клас.

Привітаймось дружно всі: "До, ре, мі, фа, соль, ля, сі!"

Плесніть, діти, кілька раз - х х х х х х х!

До роботи - все гаразд! х х х х х х х!

ДОСКЛАДАЙТЕ МЕЛОДІЮ...

Дзень - дзелень! Дзень - дзелень! - заклика дзвінок у клас.
Дзень - дзелень! Дзень - дзелень! - урок музики у нас.
Любі хлопчики й дівчатка, знаєм безліч ми пісень.
Заспіваєм для початку: "Добрий день!"

87 РОЗУЧУВАННЯ ПІСНІ

В залежності від ступеня музичної підготовки класу, мети даного уроку та фактури пісні вибирається метод розучування пісні:

- 1) розучування на слух;
- 2) розучування за допомогою нотної таблиці-плакату (часткове використання нотного запису);
- 3) розучування з нот, сольфеджуючи.

Перший метод характерний тим, що учні опановують мелодію пісні, повторюючи за виконанням її вчителем - голосом чи на інструменті. Завдяки йому можна вивчати пісні, недоступні для сольфеджування. Цей метод активно розвиває пам'ять, привчає до сприйняття звуковисотних та ритмічних зв'язків. Але, якщо учні не запам'ятали або неправильно проспівали мелодію, слід проаналізувати з ними її напрямок: угору, вниз, стрибкоподібно, на одній висоті і т.д. Місце, яке важко запам'ятовується, треба відтворити графічно.

Другий метод слід використовувати для роботи над двоголосною піснею, коли клас ще не підготовлений для сольфеджування всієї пісні. В нотному записі не повинно бути незнайомих для учнів знаків, нічого зайвого, що може послабити їх увагу. Якщо зустрічаються невідомі знаки, їх потрібно пояснити. Розучуючи пісню цим методом, слід проаналізувати нотний запис: простежити за напрямком руху мелодії, визначити стрибки, ритм, тривалість, паузи, знаки альтерації, лад, тональність, настроїтись в даній тональності і розучувати мелодію на слух, стежачи за нотним записом.

Третій метод активно впливає на розвиток звуковисотного та гармонічного слуху, відчуття ладу, темпу і метроритму,

виробляє свідоме ставлення до ладотональності, звуковисотності, ритму, інтонації, строю. Вимога доступності усіх нотних знаків зберігається. Все нове, незрозуміле слід пояснити (наприклад: перемінний метр, мажоро-мінор тощо). Далі потрібно перейти до детального аналізу нотного тексту: форма (куплетна або куплет-приспів), поділ на речення, фрази, порівняння музичного матеріалу кожної фрази, лад, тональність, співвідношення голосових партій у двоголосі і т.п. Якщо на уроці планується вивчення лише частини твору: одного речення, заспіву чи приспіву (що найчастіше і робиться), то аналіз стосується лише даної частини. Після аналізу слід провести сольфеджування - читання нот у ритмі пісні. Приступаючи до сольфеджування, потрібно стежити за чистотою настройки на перший звук.

При вивченні двоголосних пісень з нот не варто довго зосереджуватись на партії одного голосу, бо тоді інші учні відволікатимуться від роботи. У такому випадку доцільно вивчати за фразами. Розучивши фразу, слід її "підчистити" і злити у два голоси, потім об'єднати фрази в речення і т.д. Часом варто прослухати весь куплет або вивчену частину його не зупиняючись, з тим, щоб підвести підсумок, що вдалось, що ні, дати учням відчуття певну самостійність.

Після сольфеджування дається підтекстовка і пісня (частина) виконується з текстом. При повторенні твору на наступному уроці рекомендується просольфеджувати місця, що не вдаються, відпрацювати їх, а потім продовжувати роботу над виразним співом або дальшим розучуванням пісні.

Розучування пісні, незалежно від перерахованих вище методів, має свою послідовність:

- 1) бесіда, що стосується теми уроку, загального змісту пісні, умов її написання (історичні події, народність...); завдання до показу пісні;
- 2) показ пісні вчителем чи у записі, який має на меті викликати у дітей бажання вивчити пісню;
- 3) аналіз учнями загального характеру, темпу, форми... (повторення фраз, їх кількість, нюанси);

музичного розвитку школярів і в свою чергу сприяє подальшому його росту. Є помилки протилежного характеру: відмова від теорії, визнання тільки теоретизування. Потрібно використати нотну грамоту в практичній роботі і як засіб музичного розвитку. Звичайно, це не означає, що учень зуміє проспівати з листа всі розучувані пісні, але деякі з них хоча б частково він зможе прочитати. В інших творах нотний текст допоможе йому відновити в пам'яті вивчене.

У пошуках доцільної методики можна скористатись методичними розробками із інших предметів шкільного курсу, зокрема методики навчання грамоти. Перші кроки у навчанні цього предмета, звичайно, легші і простіші, бо діти вже володіють словесною мовою. У першому класі вони засвоюють такі поняття, як «речення», «слово», «звук і буква». Школярі вчать розрізняти звуки в словах на слух, передавати їх на письмі, тобто навчаються читати і писати.

Процес оволодіння нотною грамотою складніший, тому що діти, які вступають до школи, здебільшого не знають музичної мови. Під час навчання вони засвоюють її найхарактерніші властивості: протяжність і висоту звуків (тривалість і звуковисотний рух мелодичної лінії), розмір (метр, доля, структура (куплет, заспів і приспів, фраза, частина твору).

Спів як найприродніший музичний прояв полегшує розуміння цих особливостей музики. Крім того, спів безпосередньо пов'язаний зі словом. Таким чином, усі знання набуваються в процесі практичної музичної діяльності дітей, спираються на неї. Під час виконання пісень природно засвоюються такі поняття, як куплетна будова, поділ на фрази, заспів і приспів. Використання цих термінів у подальшій роботі вже не потребує додаткових пояснень.

Звичайно, поняття «висота» і «тривалість» звуків, необхідні для засвоєння нотного запису, складніші. Тому у молодших класах більшість педагогів і методистів спочатку користуються зоровою наочністю, моделюванням: змальовують мелодії рисочками, кубиками різної величини, предметами, згадуваними у пісні (птахи, квіти тощо) — це унаочнення

тривалості. Щоб показати висотність, ці самі предмети розміщують на різній висоті. Усе це полегшує сприйняття нотного запису.

Для засвоєння понять «ноти», «тривалості», «властивості музичних звуків» пропонуємо скористатися віршованими та казковими творами.

КАЗКА ПРО НОТНИЙ СТАН

Давно-давно в казковій країні Нотляндії жили-були нотні лінієчки. Жили вони в різних куточках країни і не знали, що вони схожі одна на одну. Кожна лінієчка шукала собі подругу, так як одній жити бувало дуже сумно без друзів. Та мудрий Маестро, що теж мешкав у Нотляндії, вирішив допомогти лінійкам знайти одна одну. Зраділи лінійки своїй великій дружбі, яку назвав майстер нотним станом (показати 5 лінійок). А ще у них з'явилися друзі-нотки: великі і малі, високі та низькі, які весело могли бавитись на лінійках та поміж ними. Згодом кожна нотка вирішила оселитись там назавжди. А щоб не плутали їх домівки, Маестро допоміг їм вигадати собі імена.

РЕ любила розгадувати ребуси.

МІ - міцна.

ФА фантазувала, вигадувала казки.

СОЛЬ - смілива.

ЛЯ дуже любила гратись ляльками.

СІ - сильна.

ДО - добра (2 добрі нотки).

Створили вони для себе пісеньку:

КАЗКА "СІМ СЕСТРИЦЬ - СІМ ЧАРІВНИЦЬ"

О.В.Лобова

Є за горами крутими, за потоками стрімкими,
У чарівній стороні, у музичній царині,
За лісами, за курганом диво-замок. **НОТНИМ СТАНОМ**
Називають цей казковий замок п'ятиповерховий.
Мешкають у замку тім сестри. Їх, відомо, сім.
Знають всі, що ті сестриці - майже справжні чарівниці.
Але є у них турботи. Є і назва. Звуть їх **НОТИ**.
Щоб про них все краще взнати, треба казку прочитати.
"Добрий ранок! Здрастуй, Сонце!" - старша відчиня віконце
І до справи. Знав будь-хто: гарна господиня **ДО**.
РЕмесло, що друга мала, - трави відбирати вдало:
Хміль, любисток та чебрець... Добре зналась в травах **РЕ**.
Між ялинок у лісі йшла на пошуки краси
Нота третя із семи. Ліс вітався: "Добривдень, **МІ**!"
Фантастична й чарівна, ніби польова царівна,
Коли крила ніч звива йшла в лани безмежні **ФА**.
"СОЛЬ" писала замість "сілі", бо не знала літер всіх:
Ще граматики пароль не розкрила п'ята - **СОЛЬ**.
Ляльку колихала шоста: бракувало ноті зросту,
Щоб їти в ліси й поля. Ось і бавилася **ЛЯ**.
Сірий день барвистим вмити вміла ця сестра зробіть,
Бо найкращі фарби всі - у найменшої, у **СІ**!
Ввечері у **НОТНИМ СТАНІ**, у світлиці, гарно вбраній,

Ноти сходились юрбою та приносили з собою
Дивні спогади про день, низки звуків і пісень,
Віддзеркалені в росі: До, ре, мі, фа, соль, ля, сі.
А про що розповідали - нам про те розкажуть вдало
Чарівні музичні звуки і музик майстерні руки.

КАЗКА ПРО ТРИВАЛОСТІ НОТ

В одній казковій музичній країні, що знаходиться за
морями та океанами, жили нотки - великі і малі. Жили вони
цілими сім'ями, жили дружно і весело. Я вам розкажу про одну
таку сім'ю. Головою сім'ї був тато-нотка - повний, круглий,
ходив завжди в білому костюмі. В нього був грізний і похмурий
голос, який лунав дуже довго (показати малюнок цілої ноти),
можна було порухувати, скільки він лунав: 1, і, 2, і, 3, і, 4, і.
Звали його "ціла нота".

Його другою половинкою була дружина, її так і звали -
"половинна нота". Мама прагнула зробити все в домі в два рази
скоріше, а тому голос її звучав не так довго, тривав у два рази
коротше, ніж у татка: 1, і, 2, і (вчитель показує половинну ноту).

В них було четверо дітей. Старша дочка була дуже
рухлива, встигала ходити і на танці і на хор, ще й допомагала
вдома. Звали її четвертна (вчитель показує четвертну ноту),
голосок її звучав коротше від мамчиного: 1, і.

У сестри-четвертної був брат-восьмулька, який іноді
бешкетував, а голосок мав надзвичайно короткий: можна
порухувати на 1, або на і.

Наймолодшими в сім'ї були сестрички-близнятка, які
ходили у дитсадок. Ходили дружно, взявшись за ручки. І звали
їх шістнадцяті. (Вчитель показує шістнадцяті нотки). Вони ще
тільки вчилися говорити, а тому їх голосочки нагадували
короткі-короткі вигуки. Уявимо собі, що ця сімейка сіла дружно
у рядок. Перерахуймо всіх членів родини! (вишикувати всі
вивчені ноти у рядок):

Тато 1, і, 2, і, 3, і, 4, і

Мама 1, і, 2, і

Сестричка 1, і

Братик 1 або і

Близнючки дві на 1 або і

ВЛАСТИВОСТІ МУЗИЧНИХ ЗВУКІВ

О.В.Лобова

У музичних звуків в хаті в сиву давнину, колись,
Для важливої наради всі властивості зійшлись.
Час не гаяли, бо знали - зустріч буде не проста.
Й сіли поруч всі: ТРИВАЛІСТЬ, ГУЧНІСТЬ, ТЕМБР і
ВИСОТА.

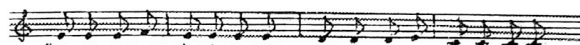
Знали всі - обов'язково треба відповідь знайти:
В нотнім записі без кого неможливо обійтись?
Як дійшли вони до згоди - невідомо. Та відтоді
Друзями навіки стали двоє - ВИСОТА й ТРИВАЛІСТЬ.
Ім дарує вдячність нашу, друзям вірним і старим,
Бо в танку, піснях і маршу є МЕЛОДІЯ і РИТМ.
Про тривалість невідкладно ритм пояснює докладно,
А яка є висота - то підкаже нотний стан.
Так потоваришували двоє - висота й тривалість.
Бо як хоч одне прибрати - музику не записати.
А ДИНАМІКА і ТЕМБР допоможуть нам із вами
Дивосвіт музичних тем збагатити кольорами.

Закріпити вивчені поняття музичної грамоти можна не тільки на творах для розучування та слухання, а й на спеціально підібраних вправах-поспівках. Ось, наприклад:

ПОСПІВКА ПРО ЗВУКОРЯД, НОТНИЙ СТАН, РОЗМІЩЕННЯ НОТ

1. Друж-но но-ти ста-ли в ряд - ут-во-рин-ся звуко-ряд
2. Кож-на но-та міс-це ма-є на я-кім і спо-чи-ва-є.

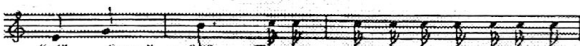
Зву-ко-ряд у-сі спі-ва-ють, но-ти старан-но ви-вчають.
А щоб гар-но нам спі-ва-ти - тре-ба нам у-сіх їх зна-ти.

Нот-ний стан п'ять лі-ній ма-є, і сім ног на кім стри-ба-є.
До, ре, мі, фа, соль, ля, сі - роз-міс-ти-лись но-ти всі!

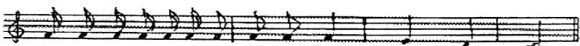
"Мі" - на пер-шій, "соль" - на дру-гій, "сі" - на тре-тій

"мі" - "соль" - "сі". По-між тре-тьо-ю і чет-вер-тою -

нота "до", поміж дру-го-ю і тре-тьо-ю - но-та "ля". по-між

пер-шо-ю і дру-го-ю - но-та "фа". "Мі" - "ре" - "до".

ПОСПІВКА ПРО ІНТЕРВАЛИ

Відс - тань між зву - ка - ми за ви - со - то - ю
зве - ться ін - тер ва - лом по - слу - хай їх зі мно - ю. Ось
прі ма, се - кун - да, тер - ці - я, квар - та,
квін - та, секс - та, сеп - ті - ма, ок - та - ва.

Треба пам'ятати, що елементи музичної мови, відображені в нотному записі - це виражальні засоби музики. Через них виявляється зміст твору. Розуміння цих засобів (ритму, метра, ладу та інших) сприяє глибшому розумінню музики. У кожному музичному творі є і ритм, і розмір, і лад, але їхня роль у різних творах неоднакова. Важливим є також зв'язок, взаємодія тих чи інших засобів. Осмислення цих елементів музичної мови сприяє яскравішому емоційному сприйняттю музики.

Не можна зазубрювати музичні характеристики, їх необхідно по можливості пов'язувати з мовою твору. Це робить нотну грамоту живим елементом уроку, музично виховує і розвиває учнів.

МУЗИКУВАННЯ

Музикування на елементарних музичних інструментах (бубон, барабан, трикутник, металофон тощо) є однією з форм виконавської діяльності учнів на уроці, яка сприяє розвитку музичного слуху, навичок звуковидобування, координації рухів, вмінню розрізняти ритмічні, темброві та динамічні особливості звучання. Цікавою формою роботи є гра в чотири руки, що дає змогу залучити дітей до виконання в ансамблі з учителем нескладних творів для фортепіано.

РУХИ ПІД МУЗИКУ

Руси під музику спрямовані на пластичне вираження особливостей музики (пластичне інтонування засобами вільного диригування, танцювальні рухи, крокування, гра на уявних музичних інструментах тощо). Передання характеру музики в русі має розвивати природну музикальність дітей, їхню здатність емоційно і свідомо сприймати музику.

ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ

Творчі завдання активізують фантазію учнів, спонукають до самостійних пошуків форм утілення свого задуму, сприяють глибшому сприйняттю музики. Це можуть бути *ігри*, в яких діти вигадують оригінальні рухи, передають поведінку персонажів відповідно до музики й літературного тексту. Можна використати *імпровізації* (ритмічні, мелодичні, рухові): ритмодекламації тексту, зразків дитячого фольклору, ритмічні запитання і відповіді, складання мелодії на заданий ритм, створення мелодії на власні тексти, підбір ритмічного акомпанементу до знайомих пісень та музичних творів, створення власних танцювальних рухів чи комбінування відомих... Можна запропонувати учням доскладати казку. Ось, хоча б до такого початку.

ДОСКЛАДАЙТЕ КАЗКУ...

За лісом в Безмелодійній країні жила стара чаклунка Безграмотність, яка не любила ні співу, ні танців, а любила тишу та повне мовчання. Дратувала її і Нотландія. Вирішила вона там посіяти розбрат. Що ж з того вийшло? Одного похмурого ранку попросинались нотки, а ДО і каже:

- Мені вже набридло складати мелодії і веселити вас усіх!

Почалися суперечки, яка нотка краще за всіх співає, і ніхто не міг дійти згоди. Та й розбрелись по світу посварені нотки...

Заблукала нотка До до міста Пісні, хотіла скласти свою пісню, але мелодія вийшла дуже одноманітна, монотонна. Жителі міста не захотіли її співати. Те ж саме трапилось і з іншими нотками, які були в містах Маршу, Романсу, Симфонії, Сонати. Зрозуміли нотки, що втратили красу своєї дружби, красу дружньої мелодії...

Рекомендуємо використати таку форму домашнього завдання: слухати музику, де б вона не звучала, і розповісти про своє враження в класі, або послухати чи подивитись протягом тижня певні радіо- і телепередачі. Популярним завданням є малюнки до музичних творів, що вивчались на уроці тощо.

1.2. ТИПИ УРОКІВ. АНАЛІЗ УРОКУ

Урок музики загальноприйнято вважати комплексним уроком, бо він містить мінімум дві форми діяльності (спів, слухання або бесіда про музику). В залежності від переваги одної з них деякі уроки називають уроком сприйняття, уроком набуття умінь та навичок, уроком засвоєння нових знань, або в залежності від їх місця в темі чверті - ввідним уроком, уроком закріплення, узагальнюючим уроком. Нестандартна ж типологія більш різноманітна (хоча не виключає традиційної, суто наукової), бо пов'язана з численними асоціаціями, наповнена різними емоціями. Вона допомагає створити позитивну мотивацію навчальної діяльності. Зміст уроку при цьому зберігається: є хоровий спів і розспівування, слухання музики, бесіда, творчі завдання тощо. Але, в залежності від нетрадиційної форми, певний вид роботи на уроці може переважати.

Важливо відмітити, що уроки музики, проведені не традиційно, стимулюють творчість вчителя та його вихованців, створюють сприятливі умови для співпраці. До деяких з них

готуються, як до свята. Сповнені яскравих вражень, невимушеного спілкування, демократичні за своєю суттю, такі уроки допоможуть зацікавити учнів музикою, внести позитивні емоції в міжособисті стосунки в класі.

УРОК-ВІКТОРИНА може бути проведений в кінці чверті з метою підсумування відомостей про вивчені музичні твори, жанри, композиторів, форми, засоби музичної виразності, музичні інструменти, з метою узагальнення теми уроків, а також з метою перевірки музичної ерудиції учнів. Залежності від мети такого уроку підбирається музичний, теоретичний матеріал, розробляються питання (хто? що? де? коли? ...) та завдання (виконати, розповісти, показати, створити ...).

Учням оголошуються тема (можна назвати заздалегідь, а можна на самому уроці) та умови вікторини, кількість очок, одержаних за правильну відповідь, за доповнення, кількість команд. Вибираються асистенти від кожної команди для запису очків на дошці та для спостереження за швидкістю реакції учнів.

УРОК-КОНЦЕРТ частіше всього проводиться в кінці навчального року, хоча можна і в кінці чверті. Метою такого уроку є повторення вивчених пісень, формування інтересу учнів до просвітницької діяльності (бажання виконати музику та розповісти про неї друзям), розвиток артистизму. Програма складається заздалегідь (твори, вивчені за даний період часу, а також твори на прохання учнів), призначається ведучий концерту. Слід взяти у помічники в організації та проведення концерту учнів, які професійно займаються музикою.

УРОК-ІНТЕРВ'Ю виник на основі концерту, який доповнюється бесідою з виконавцями. Учні не раз чули інтерв'ю в різних телевізійних програмах, тому можуть зорієнтуватись на уроці. В таких уроках можуть брати участь композитори, музиканти, а також учні класу - учасники різних музичних колективів, музичних шкіл і студій, переможці музичних конкурсів. Такі уроки мають на меті знайомство з цікавими людьми (незнаними і тими, що живуть серед нас), розвиток

мовлення, мислення через постановку запитань, розвиток вміння спілкуватися, формування життєвих ідеалів.

УРОК-КОНКУРС базується на музично-виконавській діяльності учня: власні творчі роботи учнів - адже в кожному класі є свої поети і композитори. В цьому разі критерії поповнюються ще і відповідністю музики і літературного тексту. Такі уроки мають на меті створення особливої атмосфери музичної (літературної) творчості, розвиток ініціативи і самостійності, уміння оцінювати почуте і грамотно висловлювати свої судження.

УРОК-ПОДОРОЖ можна реалізувати в різних варіантах, бо форма подорожі передбачає безліч тематичних напрямків. Можна подорожувати по різних епохах і країнах, музичних стилях і жанрах, слухаючи і виконуючи відповідні музичні твори. Подорожувати з молодшими школярами, наприклад, можна до казкових музичних країн, зустрічаючи при цьому ноти, ключі, паузи, музичні інструменти, героїв улюблених пісень, музичних казок тощо. Старшим буде цікаво перенестись до мальовничих куточків рідної землі, виконати і послухати улюблені народні пісні, або роз'їжджати по країнах разом з композитором, за основу уроку взявши факти його біографії...

УРОК - КАРТИННА ГАЛЕРЕЯ, в основі якого лежить синтез музики та образотворчого мистецтва, має підвести школярів до розуміння багатозначності творів мистецтва та суб'єктивності їх сприйняття. Такі уроки сприяють вихованню культури емоцій, розширенню кругозору, більш глибокому сприйняттю мистецтва.

Наведемо деякі приклади:

1) Під час звучання незнайомого музичного твору учням пропонується розглянути репродукції двох-трьох картин, що висять у класі, і вибрати ту, яка, на їхню думку, найбільш відповідає музиці. Потім вони аргументують свій вибір. Вчитель

прагне, щоб школярі усвідомили, що в пошуках аналогій важливі не стільки зовнішній зв'язок (коли збігаються образи, сюжети), скільки внутрішній - подібність емоційного настрою;

2) Розглядаючи репродукцію однієї з картин, учні пригадують відповідні музичні твори. Вчитель, передбачаючи відповіді учнів, пропонує ще два-три твори, з яких вибирають найбільш подібний. Такі завдання розвивають музичну пам'ять, внутрішній слух.

УРОК-САМОПІЗНАННЯ - спеціальний урок, присвячений суто процесу пізнання музичних творів і виявленню особистісного ставлення до них ("пропускання через себе"). Важливо, щоб з приводу музики, що прозвучала, в учнів з'явилися власні думки. Для багатьох це може сприйматись відкриттям. Але деякі підлітки вагаються (чи соромляться) розповісти про свої особисті враження від музики, тому доцільно запропонувати їм зробити це письмово. Піддаючи аналізу думки і почуття, що виникли під враженням від прослуханої музики, учень пізнає себе. За бажанням учня свою письмову творчу роботу він може прочитати серед однолітків. Уроки-самопізнання дають ефективні результати в тих класах, де у школярів відсутній достатній досвід сприйняття музики.

УРОК-КВД ("Клуб Веселих і Дотепних") можна провести на зразок телевізійної гри - з командами, журі, ведучим, традиційними етапами (складовими частинами): представлення команд, розминка, конкурс творчих завдань, конкурс капітанів, домашнє завдання. Для виїзного конкурсу може бути підібрана різна тематика, наприклад: "По рідному місту", "Музика в нашій школі", "Музика моєї сім'ї", "Улюблені пісні наших вчителів".

Для підготовки до КВД збирається оргкомітет, що розробляє зміст завдань, теми кожного конкурсу. До складу журі можуть бути запрошені старші учні, вчителі. Змістовність завдань та виразність виконання, гумор, юдаг, сценічність, артистичність мають бути належним чином "оцінені".

УРОК-ЗАХИСТ має завдання перевірити здобуті музично-естетичні знання учнів у формі дискусії, в якій один з учнів має висловити свої судження з приводу, наприклад, музичного твору. Це може бути розуміння учнем об'єктивних характеристик музики (жанру, форми, стилю, образів) та індивідуального сприйняття (своєрідна програма твору). "Опоненти" ставлять запитання. Оцінюються знання того, хто "захищає" так і того, хто питає, адже постановка запитань вимагає більшої ерудиції. Такі уроки можуть бути імпровізованими для тих класів, де школярі вже досягли достатнього рівня музичного та загальнокультурного розвитку. Для початківців доцільно починати з невеликих фрагментів-захистів з розробленими питаннями, які з кожним разом ускладнюються.

УРОК - "КРУГЛИЙ СТОЛ" проводиться не тільки з незвичайно розміщеними партами, але й надзвичайно довірливою, особливою атмосферою, що головніше. Саме вона створює сприятливий клімат для слухання музики та бесіди про неї, невимушеність бесіди, можливість бачити свого співрозмовника, звертатись до нього з питанням. Доцільно було б для проведення такого уроку продумати проблемне питання, або систему питань (проблемну ситуацію), які б викликали в учнів змістовну дискусію.

ІНТЕГРОВАНІЙ УРОК загальноприйнято вважати як урок, який синтезує міжпредметні зв'язки між різними видами мистецтва: літературою, живописом, танцем, театром. Такий урок відіграє велику роль у навчально-виховному процесі в школі, адже мистецтво - важливий засіб прилучення дитини до загальнолюдських духовних цінностей через її власний досвід, особистісне емоційне переживання. Воно виражає і формує ставлення людини до усіх явищ життя і до самої себе. Тому синтез мистецтв на уроці музики спрямований на формування внутрішнього світу дитини, її духовності, моральності. Різні види мистецтва здатні ввести дитину у світ природи і історії, у

світ людей різних народів і епох. І здійснюється це значно краще і легше, ніж у процесі вивчення дисциплін наукового циклу, оскільки вони дають можливість сприймати картину світу в єдності думки і почуття. Можливий синтез музики з такими науковими предметами, як історія, географія, народознавство. Поєднання фактологічного та емоційного матеріалу є ефективним засобом засвоєння різнобічних знань учнів. Інтеграція на уроці музики різних видів мистецтва, використання міжпредметних зв'язків дають позитивні результати: знання набувають системності, уміння стають більш узагальненими, комплексними, підсилюється світоглядна спрямованість пізнавальних інтересів учнів, досягається всебічний розвиток особистості.

АНАЛІЗ УРОКУ

Під час педагогічної практики студент має набути навичок аналізу і самоаналізу музично-педагогічної діяльності на уроці музики. Для цього пропонуємо схему такого виду роботи студента.

I. Загальні відомості про урок

Школа:

Клас:

Вчитель:

Тема уроку:

II. Аналіз структурних компонентів в ході уроку

Структурні компоненти уроку і їх зміст (детальний опис дій вчителя і учнів)	Позитивне		негативне	
	1. Вхід до класу. Музичне вітання. Організаційний момент	+ організований вхід до класу, + емоційне та виразне виконання музичного вітання		
2. Аргументація теми уроку, актуалізація знань, постановка навчальних та розвиваючих завдань	+ не оголошена (не написана на дошці) тема уроку, + доведена актуальність основних завдань уроку			
3. Вокально-хорові вправи	+ підібрані доступні вправи, + перед дітьми ставляться конкретні завдання, + незакінченість роботи над вправою, + правильність формування звуку			

4. Хоровий спів Робота над вивченою піснею	- відсутній аналіз пісні, - відсутня робота над образністю, виконавська недовершеність, + учні самостійно продумують виконавський план, інсценування, + художнє диригування учнів, чистота інтонування, виразність співу мелодії, + робота над диханням, легким, округленим звуком, дикцією, не приділяється увага розвитку вокально-хорових навичок, + досягнення чистого унісону, - відсутня робота над літературним текстом, + застосування наочних посібників (плакатів, таблиць, тексту пісні...), + розвиток вміння стежити за рухом мелодії з нот, - невміння виділити в пісні окремі фрази, речення і працювати над їх звуковисотністю, ритмом, + застосування рухів, що відтворюють рух мелодії, метр, ритм, фрази, + робота над динамікою пісні, + повноцінне художнє виконання
Розучування нової пісні	
5. Музична грамота	- відірваність теорії від практики, + всі відомості тісно пов'язані з хоровим співом, слуханням, музикуванням, рухами під музику аналізом музичних творів, + рухи під музику з відтворенням ритму, метру

6. Бесіда та слухання музики	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність моменту зацікавлення, + використання творів образотворчого мистецтва, літератури, відомостей з історії, народознавства... + врахування музичного та життєвого досвіду дітей, - невідповідність матеріалу бесіди чи твору для слухання теми уроку, + захоплююча розповідь про композитора, музичний твір, життєві обставини особистого сприйняття твору, - театралізація твору для слухання, - сухість викладу, невідповідність термінології віку учнів, - проблемна ситуація навколо музичного твору, + самостійність суджень учнів, + виховний момент
7. Музикування, танці, ігри, диктанти	<ul style="list-style-type: none"> + засвоєння жанрово-стилістичних, понять, знань музичної грамоти в цікавій, доступній формі, - розвага переважає над виконавською дисципліною, навчальними і розвиваючими завданнями
8. Висновки	<ul style="list-style-type: none"> + підсумок формулюють самі учні, - відсутня мотивація оцінок

III. Підсумковий аналіз уроку

- Чи відповідає урок програмі?
- Чи були вирішені навчальні, розвиваючі та виховні завдання в ході уроку?

- Що було головним, найбільш суттєвим на уроці? Який тип уроку застосований, як це пов'язано з темою та матеріалом, що вивчався?

- Які методи навчання (інформаційно-рецептивний, евристичний, репродуктивний, проблемно-пошуковий) були використані на уроці? Чи був вдалим їх вибір і поєднання?

- Які форми навчання (масові, групові, індивідуальні) домінували на уроці? Чи був вдалим їх вибір та поєднання?

- Чи вдало визначена структура уроку (послідовність видів роботи)? Чи використовувались самостійні, творчі завдання, ігрові моменти?

- Чи були дотримані загальні принципи дидактики (науковість, доступність, наочність, послідовність викладу)?

- Чи вдалось вчителю підтримувати не уроці необхідний емоційний тонус? Охарактеризуйте різноманітність педагогічного спілкування: мова, міміка, жести, паузи, пов'язані з різними образно-асоціативними уявленнями, висловлюваннями, внутрішніми переживаннями ... Яким було слово вчителя перед сприйняттям твору, що вивчався (образним, цікавим, емоційним ...)?

- Яким було ставлення учнів до матеріалу, що вивчався на уроці (активність, зацікавленість)? Як підтримувалась їх увага? Чи ставились проблемні питання?

- Чи об'єктивно та аргументовано були оцінені знання та діяльність учнів?

- Дайте характеристику вчителю: інтелектуальну - знання музичного матеріалу та відомостей з історії, літератури, живопису, пов'язаних з музикою, емоційну - педагогічний такт, доброзичливість, виразність його мовлення, технічну - методична підготовка, використання ТЗН, підтримування дисципліни.

- Дайте музично-педагогічну характеристику вчителю: володіння голосом, утримування тональності без супроводу інструменту, показ твору у власному виконанні, якість підбору акомпонементу до заданої мелодії, диригентські навички.

Оскільки ніхто не застрахований від помилок, тим більше під час своїх перших кроків у майбутню професію, пропонуємо звернути увагу на деякі **недоліки у проведенні уроків музики**.

1. Зовсім відсутня методика розучування пісні: без системності і послідовності етапів розучування, ігноруючи музичну форму, складові частини (фрази, речення), немає показу твору, розповіді про авторів чи образної характеристики пісні, не дається тональна настройка, відсутня робота над культурою звуку, диханням, строем, дикцією, ансамблем. Не звертається увага на осмислене, творче виконання пісні.
2. Розучування пісні на слух, без використання підручників, плакатів, інших наочних посібників.
3. Багато гри на інструменті при вокально-хоровій роботі над мелодією, що уповільнює розвиток у дітей звуковисотного, ладового слуху.
4. Імпровізаційний, музично неграмотний супровід. Супровід до пісень, де він взагалі непотрібний (частіше до народних пісень).
5. Невміння теоретично обґрунтувати і в доступній формі пояснити учням той чи інший розділ навчального матеріалу.
6. Відірваність словесного пояснення від музично-слухового фактора (самої музики).
7. Формальні, нецікаві, затеоретизовані розповіді про музичні твори, про композиторів.
8. Відсутні завдання (момент зацікавлення) до слухання музики.
9. Не розкрита тема уроку, немає логічної послідовності і взаємозв'язку всіх форм роботи на уроці.

1.3. ПЛАНИ - КОНСПЕКТИ УРОКІВ МУЗИКИ

УРОК МУЗИКИ У ПЕРШОМУ КЛАСІ
(шестилітки) III чверть
(за державною програмою 1996р.)

Тема: **ЯК РОЗПОВІДАЄ МУЗИКА**

Тип уроку: урок-закріплення.

Завдання

навчальні: розкрити ключові поняття - музика має свої особливі засоби, щоб виразити почуття, українська народна пісня; музичні поняття: фраза, послівка, пісняр, марш, ноти;
розвиваючі: збагачувати музичні враження дітей, музичну мову (звук у мові і музичний звук), довгі та короткі звуки;
виховні: виховувати інтерес та любов до музики рідного народу.

ТЗН: програвач (магнітофон).

Наочні посібники: ікони або репродукції, виставка дитячих малюнків на теми українських народних пісень, лялька в українському національному вбранні, портрет Я.Степового, сопілка, збірники українських народних пісень.

Оформлення класу: парти прибрані, стільці стоять півколом посередині, діти одягнені в українські костюми, або мають в одязі деякі національні атрибути (віночки у дівчаток, у хлопчиків - елементи національного орнаменту на сорочці).

Міжпредметні зв'язки: букви - ноти, речення - музичні фрази, мова розмовна - мова музична.

Фактори національного виховання: мова, українська народна пісня, народний інструмент - сопілка.

ХІД УРОКУ

1. ВХІД ДО КЛАСУ ПІД "КОЗАЦЬКИЙ МАРШ".

Вчитель (співає музичне вітання): "Добрий день вам, діти!"

Учні (відповідають): "Добрий день!"

1. БЕСІДА

Мета: зацікавити народною музикою розкрити загальні поняття, актуалізація знань.

В: Під яку музику ви зайшли до класу ?

У: Під веселу... Під марш...

В: А скажіть, хто написав цю музику?

У: Композитори... козаки... не знаємо...

В: Насправді ім'я людини, яка написала цю музику, невідоме.

Але ми знаємо, що створена ця музика дуже давно. Хтось навіть згадав про козаків. Так. Можливо саме вони склали цей марш, щоб веселіше було йти в похід...

Запам'ятайте! Коли нам невідомо, хто написав музику, ми кажемо, що творець музики - народ, а таку музику називаємо - народною!

В українського народу є не тільки марші, танці, є в нього і пісні. Сьогодні ми будемо слухати, виконувати українські народні пісні, а ще, найголовніше, прослідкуємо, про що нам розкаже в них наш народ.

Виникли українські народні пісні дуже-дуже давно, коли люди ще не вміли писати, а тільки оволоділи мовою. Створювались вони простими, але талановитими людьми, передавались з вуст в уста, від матері до дітей, від бабусі чи дідуся до онуків. Наш співучий народ склав пісень стільки, що й не злічити. Про що ж розповідала у пісні людина?

У: Про радість, про горе, про працю, про свято...

В: А яку найпершу пісню чує людина (дитина) у своєму житті?

У: Мамину колискову.

В: А для чого була створена така пісня - колискова?

У: Щоб колисати дитину, щоб дитинка скоріш заснула...

В: Матуся нам дала життя, саме з мамчиної пісні починається дорога у великий світ... А вам, діти, матуся співала колискової? (Відповіді). Можливо, хтось упізнає свою колискову?

2. СЛУХАННЯ колискової "Ходить сонко по вулиці"

В: Про що розповідалось в цій колисковій ?

У: Про Сонка і Дрімоту, про котика-воркотика і голубків...

В: Як розповідала музика ?

У: Лагідно, ласкаво, ніжно, спокійно.

В: А чи можна виконувати колискові голосно ?

У: Ні, бо дитинка проснеться...

3. ВИКОНАННЯ ПІСНІ "Ой ходить сон коло вікон"

В: Сьогодні до нас на урок завітала лялька Наталка, яка дуже любить пісні. Давайте з вами пригадаємо колискову, яку вивчили в І чверті, і заспіваємо Наталці "Ой ходить сон коло вікон"

4. СЛУХАННЯ МУЗИКИ "Коліскової" Я.Степового

В: А зараз прозвучить музика, написана українським композитором Я.Степовим. Він змалку був зачарований прекрасними українськими народними піснями, а тому намагався створювати музику, таку ж гарну і мелодичну. Послухайте твір Я.Степового і скажіть, яку народну пісню він вам нагадує (звучить "Коліскова").

У: Цей твір Степового дуже подібний до колискової.

В: Вірно. А чому?

У: Музика спокійна, ласкава...

В: Таким чином, прослухавши різних колискових пісень, скажіть, як музика може розповідати ?

У: В колискових піснях музика завжди буде розповідати спокійно, лагідно, тихенько...

5. БЕСІДА З ПОКАЗОМ ПІСЕНЬ

В: Якою має бути українська народна пісня, що створювалась народом для того, щоб побавити, потішити, розвеселити маленьких діточок.

У: Весела, жартівлива.

- В: Так, пригадайте пісеньки-забавлянки про веселі ладусі, про сороку-ворону. А ось послухайте забаву "Валю, валю калачики", тобто роблю калачики з тіста. (Вчитель виконує і показує рухи).
- В: В народі завжди не поважали лінивих, але про них склали пісні. Яка може бути пісня, де висміюються людська вада?
- У: Смішна, весела, жартівлива...
- В: Послухайте, чи так звучить пісня "Грицю, Грицю, до роботи"? (Вчитель виконує).
- У: Ця пісня весела, жартівлива...
- В: Як звуть головного героя, головного "лінивця"?
- У: Гриць!
- В: А як він відмовлявся працювати? Що він казав, коли покликали їсти?
- У: (Відповіді).
- В: А ще, діти, є дуже багато українських народних пісень про природу. В них співається про вербу, про калину, про річечку, про різних тварин. А про яку пору року хочеться більш за все співати?
- У: Про весну!
- В: А чи є такі українські народні пісні? Як вони називаються?
- У: Є! Це - веснянки. Ми знаємо "Вийди, вийди, сонечко". (Всі виконують).
- В: Яка пора року згадується в такій пісні (вчитель награв мелодію "Ой минула вже зима")?
- У: Зима, бо звучала мелодія пісні "Ой минула вже зима". (Всі виконують).
- В: Прекрасна пора року - весна! Скільки радощів несе вона дітям - пісні, ігри. А ще танки і хороводи! Часто бувало, що і танки, і пісні, і навіть ігри виконувались одночасно. Так, наприклад, як у пісні-грі "Голубочка". Давайте її виконаємо, пограємо. (Діти роблять коло і грають).

6. ВИСНОВКИ

- В: Сьогодні ми співали, слухали та виконували з танцем, грою українські народні пісні. Які це пісні?
- У: Колискові, жартівливі, веснянки, танки, ігри...
- В: А чи однакова музика була в цих піснях?
- У: Ні, не однакова. Колискові - спокійні і лагідні...
- В: А інші?
- У: Веселі, жартівливі?
- В: Чому навіть українська народна музика може бути такою різною?
- У: Колискові потрібні для заспокоєння маленької дитини, а всі інші - для забави.
- В: Наш урок закінчується. Але не закінчується знайомство з музикою, яку створив наш талановитий український народ. Які є ще в нього пісні, про що вони розповідають, що передає їх музика, - про це ми визнаємо на наступних уроках! Музичне прощання.
- Вихід з класу під "Козацький марш".

8/16 УРОК МУЗИКИ У ПЕРШОМУ КЛАСІ
(1 чверть, 1 урок).
(за експериментальною програмою 1997р.)

Тема: МУЗИЧНА МОВА

Тип уроку: ввідний до теми.

Завдання

навчальні: розкрити ключові поняття - музична мова, композитор, виконавець (музикант), слухач; музичні поняття: фраза, постпівка, пісняр, марш, ноти;

розвиваючі: вчитись чути відмінність розмовної та музичної мови (звук у мові і музичний звук), довгі та короткі звуки;

виховні: викликати інтерес до музики, предмету, до музичної діяльності.

ТЗН: програвач (магнітофон).

Наочні посібники: портрети композиторів, ноти (кожна на окремому аркуші паперу), сопілка, малюнки до "Маршу дерев'яних солдатиків".

Міжпредметні зв'язки: букви - ноти, речення - музичні фрази, мова розмовна - мова музична.

Фактори національного виховання: мова, українська народна пісня, народний інструмент - сопілка.

ХІД УРОКУ

1. ВХІД ДО КЛАСУ ПІД МАРШ.

БЕСІДА про музику, музичну мову, зміст уроків, завдання.

Мета: зацікавити музикою, розкрити загальні поняття, створення проблемної ситуації.

Вчитель (співає музичне вітання): "Добрий день вам, діти!"

Учні (вимовляють): "Добрий день!"

В: Починається новий шкільний урок - урок музики. Ви зайшли до класу під музику, привітались, співаючи. Розучимо ваше вітання:

"До-брий день!" (соль-мі-до). Ми привітались з вами на незвичайній мові - на музичній мові. Звичайною мовою ми розмовляємо, літературною мовою розмовляють письменники та поети. А музичною? (Хто?)

У: Музиканти.

В: А хто такі музиканти?

У: Ті, що грають на музичних інструментах і співають.

В: Яких музикантів ви знаєте?

У: Піаністи, скрипалі, співаки...

В: А де беруть музиканти музику для виконання? Хто створює (пише) музику?

У: Композитор.

В: Так, музику створює композитор, потім музикант (виконавець) її виконує. Для кого ж вона звучить?

У: Для слухачів.

В: На уроках музики ми будемо вчитись бути гарними слухачами та виконавцями - співаками, виконавцями на

дитячих музичних інструментах, а також будемо вивчати композиторів.

2. РОБОТА НАД ПОСПІВКОЮ

Мета: знайомство з поняттям "музичний звук", вироблення правильної співацької постави, правильного звукодобування (дихання, артикуляція).

В: Зараз ви вчите "Буквар": букви, склади, речення. А музична мова теж має свої "букви" (вчитель показує ноти), як вони називаються, може хтось знає?

У: Ноти.

В: З них складаються музичні фрази і речення, цілі музичні твори. Вивчимо таке звичайне речення "Нам нема ще семи, ми до школи прийшли". Тепер допоможемо собі плесканням у долоньки (.. ..). А тепер зробимо це речення музичним - проспіваетмо його на одному звуці (вчитель дає настройку "ре").

Бачите, як звичайна мова може перетворитись на музичну. Ми вже стали співаками, а для цього треба запам'ятати декілька правил: щоб гарно співати, треба сісти рівненько, голова припіднята, плечі вільно спущені. Повітря ми беремо непомітно, тихо і видихаємо разом з музичними звуками потрошку (вчитель демонструє). А тепер разом зі мною...

3. РОБОТА НАД РИТМІЧНОЮ ВПРАВОЮ

Мета: знайомство з учнями, розвиток ритмічного чуття.

В: Проведемо гру з іменами: кожен учень по черзі вимовляє своє ім'я, допомагаючи собі плесканням (можна повторити те ж саме, при цьому крокуючи), можна співати на одному звуці.

В: Дуже приємно з вами познайомитись... (вимовляє своє ім'я, проплескуючи у долоні). Ми зробили музичними навіть звичайні імена.

4. ВИКОНАННЯ ПІСНІ

Мета: визначення жанру пісні, поняття "народна пісня", знайомство з сопілкою, диригентськими жестами "увага", "вступ", "закінчення", рухи під музику.

В: Чи впізнасте ви, який музичний твір зараз прозвучить? (вчитель виконує на сопілці "Ой є в лісі калина")

У: (відповіді)

В: Хто написав цю пісню?

У: (відповіді)

В: Це українська народна пісня, а тому вважаємо, що її написав український народ. Ми будемо її співати частинами (фразами), спочатку я, потім ви. Для вас я буду диригувати - показувати: "увага" (показ), "вступ" (показ), "закінчення" співу (показ). Виконання (до кінця). Виконання з рухами.

5. СЛУХАННЯ МУЗИКИ

Мета: вчитись визначати марш, знайомство з композитором П.Чайковським, розвиток чуття рівномірної пульсації, виконання творчого завдання.

В: Сьогодні ми познайомимось з композитором, який багато музики написав для дітей - Петро Ілліч Чайковський (показати портрет). Уявіть, що перед вами дерев'яні солдатики. Що вони роблять під музику? (слухання у запису "Маршу дерев'яних солдатиків")

У: Солдатики марширують, крокують...

В: Така музика, під яку марширують, називається...

У: Марш.

В: А твір, який написав для дітей П.Чайковський, називається "Марш дерев'яних солдатиків". Уявимо себе такими солдатиками (діти встають), які крокують під цю музику (рухи під музику).

6. ВИСНОВКИ

В: На першому у вашому житті уроці музики ми вивчили, що музику пишуть...

У: Композитори. (якого композитора ви знаєте?)

В: Музику виконують...

У: Музиканти, виконавці.

В: Слухають...

У: Слухачі.

В: Музичні звуки записуються...

У: Нотами.

В: Які музичні твори ви знаєте?

У: Пісня, марш.

Вихід з класу під "Марш дерев'яних солдатиків" П.Чайковського.

УРОК МУЗИКИ У ДРУГОМУ КЛАСІ

(III чверть)

8/13 (за державною програмою 1996р.)

Тема: РОЗВИТОК МУЗИКИ

Тип уроку: урок-закріплення.

Завдання

навчальні: дати поняття "розвиток музики" і "виконавський розвиток" як зміну музики.

розвиваючі: включення учнів в ігрові завдання; розвиток вокально-хорових навичок, творчих здібностей;

виховні: виховання дисциплінованості в процесі виконання правил гри; інтересу до різних видів музичної діяльності на уроці.

ТЗН: програвач (магнітофон).

Міжпредметні зв'язки: малюнки до музики, інсценізація творів для слухання і виконання.

Наочні посібники: портрет Ф.Шопена, Е.Гріга, таблички f (форте) і p (піано), схема-алгоритм до послівки "Філін"

(Д.Огороднов), сопілка, барабани, трикутник, шумові інструменти-іграшки.

ХІД УРОКУ

1. ВХІД ДО КЛАСУ ПІД "ПОЛОНЕЗ" Ф.ШОПЕНА.

Музичне вітання

Вчитель: - Під яку музику ми зайшли? Як називається? Хто композитор?

Учні: (відповіді).

2. РОБОТА НАД ПІСНЕЮ

Кніппера "Чому ведмідь взимку спить" (Перевірка домашнього завдання: малюнків до пісні)

В: Ви вже добре знаєте слова та мелодію цієї пісні. Але чи достатньо для хорошого виконавця знати лише слова і мелодію?

У: Ні, потрібно "виразно", "з інтонацією" проспівати.

В: Що це означає? *

У: Треба підібрати динаміку (голосно, тихо), характер виконання (настрій).

В: Чи однакова буде динаміка і характер у пісні "Чому ведмідь взимку спить"?

У: Ні. Вони будуть змінюватись.

В: Тобто, ми можемо сказати, що буде розвиток, а точніше - виконавський розвиток. Виконаємо пісню так, щоб був відчутний виконавський розвиток, а троє учнів розіграють сценку з пісні, рухами підтримуючи характер виконання.

3. СЛУХАННЯ МУЗИКИ

В: Чи є розвиток зміни у цій музиці?

Звучить "В печері гірського короля" Е.Гріга.

У: Так, музика змінювалась, був розвиток.

В: Що змінювалось?

У: Динаміка (від "piano" до "forte", кількість інструментів).

В: А чи змінювалась мелодія, що звучала в одного інструмента, а потім у всього оркестру?

У: Ні.

Вчитель награв цю мелодію, називає твір, показує композитора.

4. МУЗИЧНО-РИТМІЧНА ІМПРОВІЗАЦІЯ

Вчитель виконує головну мелодію з твору "В печері гірського короля" Е.Гріга. Учні з кожним її повторенням приєднують нові групи дитячих шумових інструментів (барабани - метр, трикутники - 1-шу, 3-тю долі такту, ритмічний малюнок - клацання, плескання, останньою вступає сопілка з головною мелодією).

В: Діти, як ви думаете, чи ми, виконавці, зробили розвиток музики?

У: Так, був виконавський розвиток.

5. ПОСПІВКА-ГРА

для повторення поняття "гебр". "Впізнай, чий це голос?" - повторення гри (діти співають на мажорному тетраході питання гри, одна дитина має впізнати голос товариша, який співає мажорний тризвук вниз).

В: Тембри яких інструментів приймали участь у творі Гріга "В печері гірського короля"?

У: Скрипки, віолончелі, кларнет, флейти, гобої...

В: Як називається оркестр, де звучать струнні та духові інструменти?

У: Симфонічний.

6. РОЗУЧУВАННЯ ПІСНІ-ГРИ

В.Верховинця "Ой, Василю, товаришу". Читання в ритмі тексту пісні (вистукування ритму), розучування мелодії за допомогою нотного запису. Виконання пісні-гри: один учень виходить з класу, решта дітей домовляється, яку б їм виконати роботу, щоб "Василь" її вгадав. Вирішують (шити, рубати дрова, забивати цвяхи, косити тощо - це все з танцювальними рухами) і починають пісню. За останнім разом вчитель пропонує дітям відтворити рухами алгоритм поспівки "Філін" (Д.Огороднова). Коли цей алгоритм буде розгаданий, пропонується повторити усю поспівку за схемою.

7. ВИСНОВКИ

В: Ми сьогодні продовжували займатись музичною грою: на інструментах, у рольових іграх, спеціальних піснях-іграх ("Впізнай, чий це голос", "Ой, Василю, товаришу"). А навіщо музиці потрібен розвиток?

У: Щоб було красиво і цікаво.

УРОК-КОНЦЕРТ У ТРЕТЬОМУ КЛАСІ

(заключний урок III чверті)

(за державною програмою 1996р.)

Тема: А ВЖЕ ВЕСНА, А ВЖЕ КРАСНА

Тип уроку: урок-закріплення

Завдання

навчальні: повторення звичаїв побутування весняних пісень, перевірка знань учнями народної та композиторської музики за програмою III чверті;

розвиваючі: розвиток вокально-хорових, навичок спостережливості, мислення, виконавських навичок;

виховні: зацікавлення учнів навколишнім світом, мистецтвом, що його зображує, виховання поваги до народних витоків.

ТЗН: програвач.

Наочні посібники: репродукції картин із зображенням весняної природи, підручники-пісенники В.Верховинець "Весняночка", Хрестоматія 1-2, 3-4 кл., збірки веснянок, костюм для Дівчинки-Весни.

Міжпредметні зв'язки: народознавство - народні звичаї зустрічі весни, виконання веснянок-закличок, ігор, танків, література - поезія про природу Т.Г.Шевченка, образотворче мистецтво

Фактори національного виховання: народні звичаї, національне мистецтво.

ХІД УРОКУ

1. ВХІД ДО КЛАСУ ПІД ВЕСНЯНКУ

"Розлились мости" у виконанні Н.Матвієнко. Музичне вітання.

2. БЕСІДА

В: З новим роком! Так, у давніх слов'ян рік починався саме весною, з пробудженням навколишньої природи і з пробудженням матері-землі від зимового сну, з першою оранкою і сівбою. Весну зустрічали радісно і пишню, з піснями, танцями, іграми. Як називались ці пісні?

У: Веснянки.

В: А в Галичині?

У: Гаївки, гагілки.

В: А на Поліссі?

У: Маївки, манівки.

В: А на Волині?

У: Рогульки.

В: В Західних областях України називають гаївками весняні пісні, які виконуються на Великодні свята на вулиці села, міста. Веснянки ж звучать на вигоні за селом, в луках від ранньої весни аж до Зелених свят. Коли вперше починають звучати веснянки?

У: Від Стрігання, коли, за народним повір'ям, зима з весною зустрічається.

В: Як називаються найперші веснянки?

У: Заклички. Діти виходять "на високу гірку", вилазять на дерева і, співаючи, запрошують весну скоріше повернутись.

3. ВИКОНАННЯ ПІСЕНЬ, МУЗИКУВАННЯ, ІНСЦЕНІЗАЦІЯ.

В: Давайте виконаємо веснянку-закличку "Благослови, мати".

У: Благослови, мати, весну закликати.

Весну закликати, зиму проваджати.

Учні виконують на металофонах, бубнах, трикутниках, співають. Вчитель на сопілці - "Вийди, вийди, сонечко".
(Виходить дівчинка в костюмі Весни).

Весна: Я прийшла до вас з теплом, із зеленим житечком,
Ходім, ходім, дітоньки, на поле-поляночку -
Водити гаївоньки, співати весняночку.

(Дівчина-Весна диригує рядами парт-"бродами")

Учні виконують "Розлилися води" (під супровід сопілці, на металофонах - "ку-ку", "тьох-тьох", "у-у") (В.Верховинець "Весняночка" с.105).

4. БЕСІДА, ВИКОНАННЯ

В: Квітуца, багатоголосна українська весна. Що відбувається навколо нас ранньою весною?

У: (розповідають про зміни в природі з приходом весни).

В: Згадайте, як писав про її незрівняну красу наш великий поет Тарас Шевченко?

У: Зацвіла в долині... ..Між ярами, над ставами верби зеленіють..

Весна: А чи тільки поети оспівують мою чарівну красу?
(Звертає увагу дітей на дошку, де вивішені репродукції картин.)

У: Ні, природу весни можуть зобразити художники, фотографи...

Весна: А чи знаєте ви веснянок-танків, веснянок-ігор?

Учні виконують "Женчикок-бренчикок", "А ми кривого танцю йдем", "А ми просо сіяли".

5. СЛУХАННЯ, ВИКОНАННЯ

В: Музика весни приваблювала також багатьох композиторів. Вони використовували народні веснянки у своїх власних музичних творах. Послухайте зразки таких творів та впізнайте народні мелодії.

Звучить Фінал концерту для фортепіано з оркестром №1 П.Чайковського.

У: П.Чайковський використав у цьому творі веснянку "Вийди, вийди, Іванку" (виконують).

Звучить Хор "Гагілка" С.Людкевича.

У: С.Людкевич обробив для хору народні пісні "Янчику-подолянчику", "Розчеши си кучері", "Ой, не ходи, качуроньку". Учні виконують теми "Янчику-подолянчику", "Ой, не ходи, качуроньку".

6. ВИСНОВОК

В: Веснянки - заклички, танки, ігри, пісні - найдавніші здобутки культури нашого українського народу. Недарма ця музика стала основою музичних творів композиторів. А прекрасна весняна природа, співуча земля надихає на творчість письменників та художників!

УРОК МУЗИКИ В ШОСТОМУ КЛАСІ (III чверть)

(за державною програмою 1996р.)

Тема: В ЧОМУ СИЛА МУЗИКИ (ЗВУЧИТЬ НЕСТАРПЮЧИЙ МОЦАРТ)

Тип уроку: урок-закріплення.

Завдання

навчальні: знайомство з новими жанрами творчості Моцарта, деякими фактами його біографії, прийти до висновку про невмирущість та силу його музики через красу почуттів, переданих в звуках, красу мелодій;

розвиваючі: розвиток вокально-хорових навичок, навичок емоційного та осмисленого сприйняття музики;

виховні: виховання поваги, любові до музики та особистості Моцарта.

ТЗН: програвач (магнітофон).

Наочні посібники: портрет В.Моцарта, нотні таблиці "Весняна", мелодія "Маленької нічної серенади" та "Лакрімози".

ХІД УРОКУ

1. ВХІД ДО КЛАСУ ПІД "ВЕСНЯНУ"

В.Моцарта. Музичне вітання.

Вчитель: Сьогодні в нас незвичайний урок. Давайте уявимо себе слухачами прекрасного концертного залу. Біля кожного концертного залу ми можемо побачити афішу з програмою. Наш концерт не є виключенням. Зараз афіша з'явиться перед вами. В ній лише три слова (вчитель пише на дошці лише одне): "Звучить". Інші слова я допишу з вашою допомогою, а поки що хай звучить музика. (Виконується "Маленька нічна серенада" Моцарта).

2. БЕСІДА

В: Що ви можете сказати про цю музику?

Учні: Музика світла, радісна, щаслива, танцювальна, велична, звучить на балу...

В: Ми потрапили на концерт сучасної танцювальної музики?

У: Ні, це музика старовинна, можливо ХУІІ століття. Танцюють не зараз, а ніби на королівському балі...

В: А коли проводились бали?

У: Ввечері, вночі...

В: Ця музика так і називається "Маленька нічна музика". Як ви відчули, вона українська чи ні?

У: Ні, це музика не українська.

В: А хто ж з українських композиторів минулого може бути автором цієї музики?

У: Бах, Моцарт, Бетховен...

В: Ви назвали Баха, бо можливо згадали "Жарт"? Але порівняйте (вчитель награв на фортепіано мелодії "Маленької нічної серенади" і "Жарту"). Вони подібні, але це не Бах. Яку за характером музику Бетховена ви знаєте?

У: Музика Бетховена сильна, героїчна... (Вчитель підтверджує вислови дітей звучанням головної інтонації П'ятої симфонії).

В: А з музикою Моцарта ви зустрічались? Чи можете назвати відомі вам твори?

У: Симфонія №40, "Весняна", "Колискова"... (Вчитель нагадує теми).

В: І звичайно твір, що звучав сьогодні на початку уроку "Маленька нічна музика". Ми потрапили на концерт, де звучить музика Моцарта. (На дошці до слова "Звучить" додається слово "Моцарт!"). Тепер, згадавши музику Вольфганга Моцарта, знайдіть точне визначення стиля композитора, особливостей його творчості.

У: Його музика весела, ніжна, прозора..., радісна...

В: Один російський композитор Антон Рубінштейн казав: "Незгасиме сонячне світло в музиці. Ім'я тобі - Моцарт!"

3. ВОКАЛЬНО-ХОРОВА РОБОТА

В: А тепер ми спробуємо заспівати музику Моцарта. Ось перед вами - мелодія "Маленької нічної серенади", записана нотами. Скільки фраз? Чи подібні, чи є повтори?

У: Дві великі фрази з однаковим початком і різним, але подібним, кінцем. (Виконання в повільному темпі нотами, на різні складки).

В: Ви вже засвоїли мелодію, але останній раз ми виконаємо мелодію "Маленької нічної музики" так, щоб відчувався "сонячний" Моцарт. (Виконання в характері).

В: Яка зараз пора року? Чи близька вона музиці Моцарта?

У: Дуже близька. В композитора навіть є пісня "Весняна".

В: Давайте її виконаємо, знову ж таки пам'ятаючи про сонячність. (Виконання).

В: Багатьом людям, які живуть сьогодні, дуже подобається музика Моцарта. Чим вона близька нам, людям ХХ століття?

У: Гарна музика, радісна, щаслива, люди завжди прагнуть краси, радості, щастя.

В: Настав час написати на дошці останнє, третє слово. Воно характеризує Моцарта через всю його музику. Знайдіть це слово.

У: Веселий..., сонячний..., сьогоднішній...

В: Чому?

У: Музика звучить сьогодні і буде звучати завжди.

В: Ви не будете проти, якщо я напишу це слово так - "нестаріючий".

В чому ж сила музики Моцарта?

У: В красі - мелодій, почуттів радості і щастя...

4. СЛУХАННЯ МУЗИКИ

(Вчитель грає початкову інтонацію "Лакрімози").

В: Чи можна сказати про цю музику, що в ній - радість, світло?

У: Ні, в цій музиці скорбота, сум...

В: Чи може бути автором цієї музики Моцарт?

У: Ні... А може і міг би...

В: Це теж музика Моцарта. Але твір незвичний, як незвична і історія його створення. Моцарт тяжко хворів. Одного разу до нього прийшла людина і замовила "Реквієм" - церковний твір, який звучить на честь померлої людини. Моцарт з великим натхненням взявся за роботу, не бажаючи навіть знати ім'я свого замовника, був впевнений, що це було знамення його смерті, і "Реквієм" він пише для самого себе. Моцарт задумав 12-тичастинний твір, але, закінчивши сьому частину "Лакрімоза" ("Слізна"), він помер. Було Моцарту лише 35 років. Рання смерть його до сих пір залишається загадкою.

(Звучить "Лакрімоза" з "Реквієму").

5. ВОКАЛЬНО-ХОРОВА РОБОТА

Мелодія з "Лакрімози" Моцарта - розучування вокалізом.

6. ВИСНОВКИ

В: В чому ж сила нестаріючої музики Моцарта? Знайдіть відповідь на це питання в таких віршованих рядках:

Звучить нестаріючий Моцарт!

Музика нова й ненова...

Серце в пориві високих емоцій

Хоче ще радості, щастя, й добра!

У: Сила музики Моцарта в тому, що вона дарує нам радість, щастя й добро!

В: Хочеться побажати і вам, щоб ви так само дарували людям радість, щастя і добро, як це робить НЕСТАРІЮЧА МУЗИКА МОЦАРТА!

УРОК МУЗИКИ У ВОСЬМОМУ КЛАСІ (III ЧВЕРТЬ)

(за експериментальною програмою 1997р.)

Тема: ДУХОВНА МУЗИКА - СВІТ КРАСИ І ГАРМОНІЇ

Тип уроку: урок-закріплення.

Завдання

навчальні: познайомити дітей з багатою сферою вітчизняної культури - духовною музикою, зокрема, з творчістю Д.С.Бортнянського; дати елементарні знання церковних творів; показати, яка різноманітна музика, скільки відтінків людських почуттів знаходять відгук у ній і як це розмаїття говорить про людину, її відношення до оточуючого світу;

розвиваючі: вчити учнів самостійно розкривати внутрішній зміст, внутрішній заряд доброти і любові, який несе в собі духовна музика; збагатити слуховий досвід дитини новими інтонаціями, мелодіями, відмінними від фольклорної, класичної та сучасної музики;

виховні: формувати музичну культуру як частину духовної культури; виховувати високі моральні якості: патріотизм, любов

і співчуття до людини, почуття краси, гармонії, внутрішнього спокою і зосередженості, дисципліни думок і почуттів.

ТЗН: програвач (магнітофон)

Наочні посібники: портрет Д.Бортнянського, П.Чайковського, репродукції ікон Трійці, Богородиці.

Міжпредметні зв'язки: з літературою (вірші про духовну музику, псалми), з живописом (ікони Богородиці, Трійці).

Фактори національного виховання: релігійна культура народу - храм, ікона, музика, духовність як найкраща його риса.

ХІД УРОКУ

1. УРОК ПОЧИНАЄТЬСЯ ПЕРЕДЗВОНОМ ДЗВІНИЦЬ.

Музичне вітання. "Отче наш". Звучить "Святий Боже" з "Літургії" Чайковського. На фоні музики (Вівальді "Зима") читаємо вірш.

О, музико! О, вічна музико!

Прощань і свідчень перегук.

Я вірю, ми зустрінись мусимо,

Впиваючись жагою мук.

Коли твоя чарівність рання

Бентежно рветься, мов струна,

Так зачалась на серці рана

І я один, і ти одна.

І переповнюються зорями

Криниці, небо, джерело.

Так наступає озорення,

Якого досі не було.

2. БЕСІДА

В: Тема нашого сьогоднішнього уроку: "Духовна музика - світ краси і гармонії". З минулих уроків ви дізнались, як виникла духовна музика, хто її писав і виконував, як побудоване церковне богослужіння і яка роль музики у ньому. І не випадково це заняття ми знову ж таки почали з

духовного твору. Скажіть, який твір прозвучав і хто його автор?

У: (відповіді)

В: Духовна музика... Що, на вашу думку, включає це поняття?

У: Це церковна музика.

В: Так, ця музика звучить в храмах. Навіщо ж ми на уроці музики звертаємось до неї? Можливо, нам достатньо було б знати лише народні пісні, класичну музику?

У: Вона виконується не тільки в храмах, а і в концертних залах, це багатуша сфера національної культури, це наша історія, наше минуле в сучасному.

В: Так, дійсно, ця музика не застаріла, навпаки, сьогодні вона з чудодійною силою відроджується. Духовна музика цінна як загальнолюдська культура, яка несе своє світло крізь товщу віків у майбутнє.

В старе гніздо лелеки повернули

І знялись лелеченята над селом.

Так і народ вертається в минуле -

поставити майбутнє на крило.

3. РОЗПОВІДЬ ПРО КОМПОЗИТОРА.

В: Отже, могутня сила мистецтва повертає нас у ХІХ століття. На небосхилі українського музичного мистецтва зійшла ще одна зірка, яка запалала самобутньо, яскраво. Ім'я цієї зірки - Д.С.Бортнянський (демонструємо портрет). Ще в дитячому віці привернув увагу винятковими музичними здібностями і прекрасним голосом. Початкову освіту здобув у Глухівській співацькій школі, потім доля простелилася до Петербурга. Обдарований хлопчик виконував складні відповідальні ролі в придворних оперних спектаклях. Згодом - дорога на Захід до Італії. Там він пробув близько 10 років і став видатним композитором - автором кількох опер, багатьох інструментальних творів. Після повернення до Петербурга його зараховано до двору великого князя Павла Петровича. Українець за походженням, Бортнянський сформувався як

художник в умовах російської музичної культури. Але вся його творча, виконавська і педагогічна діяльність мала величезне значення для України, для цілого покоління українських композиторів. А основою творчої діяльності Бортнянського є духовна музика. Його твори богослужбового характеру дістали офіційне визнання в якості зразкових і визначили стиль церковного співу до середини XIX століття.

Кращий з його творів "Скажи, ми, Господи, кончину мою" був відмічений П.І.Чайковським. Цей концерт виділяється своєю емоційністю, тихим смутком: "Скажи, ми, Господи, кончину мою. І число дней моих, кои есть, да разумею, что лишаюся аз".

4. СЛУХАННЯ

Бортнянський Д.С. "Скажи, ми, Господи, кончину мою"

В: Не так вже й багато відпущено людині на землі, і кожний день треба прожити змістовно, творячи тільки добро, бо втрачених літ ніколи не повернути. Особливий інтерес до музики Бортнянського протягом XIX століття виявляли митці західноукраїнських земель. М.Вербицький називав його "українським Моцартом", семінаристи духовних семінарій із захопленням співали хоріві твори Бортнянського, вважаючи його національним композитором. 27 вересня 1825 р. Дмитро Бортнянський раптово помер. На той час поширювалися чутки про те, що Бортнянський "заснув навіки під звуки свого концерту "Всякую прискорбно еси душа моя" (слухання).

В: Давно вже нема з нами композитора, але не можна цього сказати про його чудову музику, яка і сьогодні, через два століття, знаходить шлях до людей, звучить як у храмах, так і в концертних залах, даруючи людям силу і натхнення. Що ж притягує людей в музиці Бортнянського? Які почуття викликали у вас його твори? (Учні діляться думками).

Так, ця музика настроєна на спокій, закликає до гармонії з світом.

Я молюся. Душа моя
Скрізь в повітрі розлилась...
Степом, небом пройнялась -
Світ в мені, і в світі я.

5. БЕСІДА

В: З чим йде людина до церкви, до Бога?

У: Кожна людина приходить до церкви зі своїм внутрішнім станом: хто з болем і горем, хто з радістю і успіхом.

В: Тому музика не повинна протиріччати нікому, вона нейтральна, людина сама наповнює її своїм змістом. Подивіться на будь-яку ікону Марії і Дитини. Чому їх погляди не перетинаються? Це одна з найбільших таємниць ікони. Вона завжди звернена до людини, що молиться, завжди включає її в свій простір. І в цьому просторі входить з нею в спілкування. "Троїця" - геніальна картина А.Рубльова. З трьох боків престолу за жертвенною трапезою сидять Троє. Четверта сторона порожня... Для кого вона?

У: Вона звернена до нас.

В: Так. Вона для кожного, хто молиться. І Біблія пише: "... до відчинившого мене ввійду і вечеряти з ним буду, а він зі мною". Так і духовна музика поглинає нас у простір чарівного звучання, і в цьому просторі відбувається спілкування з Богом через звук. Часом не можна підібрати влучних слів для характеристики цієї музики, але це й не потрібно, бо сприймати її треба не стільки розумом, скільки душею, серцем.

6. ХОРОВИЙ СПІВ

В: "Мир всім", - звертається священик у храмі. "Мир всім"-несе духовна музика. А наше завдання - зберегти цей світ, відчувати його, прийняти у своє серце. Зараз ми пригадаємо раніше вивчені духовні твори. Але пам'ятайте, важливо не

скільки просто почути, побачити, виконати, а як почути - не вухами, а серцем, як виконати - не голосом, а серцем.

Виконання "Святий Боже".

В: Давайте пригадаємо сучасну духовну музику. Той же зміст, та ж душевність, тепло, але, разом з тим, сучасна мелодія і ритм.

Виконання "О, приятелю мій".

В: Ця пісня прилетіла до нас із-за океану. І там люди моляться, і там шукають вони заспокоєння у музиці. Але ця пісня не є церковною, вона не виконується в храмі, це скоріше світська пісня релігійного змісту. Скажіть, чи лише церковну і релігійну музику можна вважати духовною?

У: Духовна ще й та, яка говорить про щось високе, правдиве, яка допомагає прокинутись, за допомогою якої людина стає крашою, чистішою, духовнішою.

В: Сьогодні ми, українці, починаємо усвідомлювати свою духовність і знову звертаємось до Всевишнього:

"Боже, великий, єдиний,

Нам Україну храни...",

або "Боже Україну

збережи..."

Виконання "Господи, помилуй нас" Т.Петриненка.

7. ВИСНОВКИ

В: Ми сьогодні слухали, співали духовні твори - і церковні, і світські, глибше познайомились з творчістю українського композитора Д.С.Бортнянського. Хочеться сподіватись, що ця музика торкнулася ваших сердець, увійшла у ваші душі.

§ 13

РОЗДІЛ II. ПОЗАКЛАСНА РОБОТА З МУЗИКИ

Позакласні форми виховного впливу розширюють, поглиблюють і доповнюють зміст уроків музики, а також тих занять, які включають музику, і є також обов'язковими для усіх учнів: літератури, образотворчого мистецтва, історії, географії, народознавства. Водночас музичне виховання знаходить своє відображення у позакласній музичній творчості учнів, яка сприяє різнобічності формування музичної вихованості школярів.

Загальною особливістю позакласної роботи з музики є її добровільність. Чим цікавіші, змістовніші, різноманітніші форми цієї роботи, тим більший інтерес вони викликають у школярів, тим більше дітей стають її учасниками, тим ефективніший її виховний вплив.

Позакласна музично-виховна робота об'єднує позакласні музичні заняття (гуртки) та масові виховні заходи.

Гуртки розраховані на окремих учнів, які бажають більш глибоко познайомитись з музикою, розвивати та проявляти свої музичні здібності. Форми роботи тут можуть бути найрізноманітніші: хори (одно-, дво-, багатоголосні, мішані, хори хлопчиків), вокальні ансамблі, ансамблі пісні та танцю, оркестри, інструментальні ансамблі, танцювальні ансамблі, музично-театральні гуртки, а також факультативи чи товариства любителів музики. Результати своєї діяльності учасники цих об'єднань демонструють на оглядах шкільних творчих колективів, звітах, конкурсах, святах.

Масові виховні заходи - музичні тижні, години, свята, фестивалі, концерти, конкурси, вікторини, зустрічі та ін. - розраховані на взаємодію гуртківців, школи, а також позашкільних виховних закладів (ДМШ, концертний зал, філармонія, зал органної музики). Можна використати такі виховні форми роботи, як концерти народної музичної творчості, родинне свято, вечорниці, музичні подорожі

етнічними регіонами України, тижні народознавства, години народних забав; музично-театральні вечори, конкурси юних талантів, практикуми вивчення танців, художні виставки "Малюємо музику", вистави драматичного гуртка, лялькового театру, оперної студії; круглі столи, дискусії, виховні години: "Прекрасне пробуджує добре", "Яка музика потрібна людям?", подорожі "У королівство ввічливості" та інші.

Масові виховні заходи забезпечують охопленість позакласною виховною роботою з музики усіх учнів школи та сприяють формуванню творчої особистості. Вони об'єднують як гуртківців, так і учнів, які не зайняті у постійно функціонуючих позакласних заняттях з музики.

У позаурочний час пропонуємо використати досвід педагогів-музикантів: К.Орф (колективне музикування) - оркестр дитячих, народних інструментів, танцюючий оркестр, танцюючий хор-оркестр, Б.Кабалевський (роздуми про музику) - клуб мистецтв, музичний лекторій, Д.Огороднов (методика постановки голосу) - хорова студія, вокальний ансамбль, М.Лисенко, К.Стеценко, Я.Степовий, М.Леонтович, Ф.Колесса (увага до дитячої музичної творчості, до народної пісні як основи навчання і виховання) - хор, оркестр народних інструментів, оперна студія, В.Верховинець (пісня, танець, гра-комплекс для розвитку розумових, фізичних здібностей, навичок творчості) - ансамбль пісні і танцю, ігрова студія.

2.1. МУЗИЧНО-ОСВІТНІ БЕСІДИ

Позакласна робота з музики має співвідноситись з програмою з музики для загальноосвітньої школи. Не рекомендується використовувати поза навчальним процесом репертуар, який буде вивчатись та виконуватись на уроці, бо втрачається елемент новизни. Кожен позакласний захід повинен поглиблювати та розвивати інтерес школярів до музики, вчити їх

активно проявляти себе в музичній діяльності. Який захід, пов'язаний з музикою, не задумав би провести вчитель, перед ним завжди стоять питання: яка його мета, якими засобами вона буде досягатись, чи досягнуть його зусилля передбачених результатів?

Успіх цієї роботи залежить від багатьох факторів, в тому числі від музично-естетичного, педагогічного та виконавського багажу вчителя для проведення заходу. Студентам-практикантам рекомендуємо почати з підготовки музично-освітніх бесід. Бесіди з музики займають небагато часу (близько однієї академічної години), приймає участь невелика кількість учнів (учні одного класу), бесіда зберігає форму питань та відповідей, традиційних для методики побудови уроку. Сама форма бесіди, тон вчителя, емоційний настрій повинні допомогти учням розкрити себе, активізувати розумову активність, сприяти народженню особистих суджень, виховувати інтерес до музики, формувати музичний смак.

Головним в успішному проведенні бесіди є активність аудиторії. З цього приводу Д.Кабалевський писав: "Якщо ви хочете, щоб ваші юні слухачі були активні, - будьте активними самі; якщо ви хочете, щоб вони проявляли інтерес до музики, - відчувайте цей інтерес завжди в самому собі; якщо ви хочете, щоб учні полюбили музику, - любов має жити в вашому особистому серці; якщо ви хочете навчити їх роздумувати про музику, - роздумуйте разом з ними, не замінійте живого руху своєї думки читанням добре "відпрацьованого" тексту. Якщо ви хочете, щоб ваші юні слухачі з охотою йшли на ваші бесіди, з нетерпінням чекали їх, - ви самі повинні любити їх, вони мають бути потребою вашої душі і вашого розуму..." ("Як розповідати дітям про музику?")

При підготовці бесіди спочатку обдумується тема, потім теоретичний, літературний (цікаві цитати, вислови, вірші, порівняння), живописний, музичний матеріал. На основі цього складається план та сценарій, в якому визначаються вступ

(актуальність, момент зацікавлення...), кульмінація та висновки. Вже в задумі має бути передбаченою можливістю питань ведучого та відповідей слухачів, адже питальна форма побудови виступу - найважливіший елемент бесіди. Бо, якщо самі зосереджено-активні слухачі розповіді завжди залишаються слухачами, то слухачі питально побудованої бесіди в певній мірі є **співбесідниками**.

В бесідах з музики не обійтись без наступних прийомів активізації аудиторії - **питання, контраст, несподіваність**. Останній є дуже дієвим для малопідготовленої аудиторії, яка не звикла слухати музику і, тим більше, розповідь про неї. Д.Кабалевський, згадуючи майстерність спілкування з дитячою аудиторією Наталії Сац, наводить зразок використання нею саме прийому несподіваності. "Ось вона виходить на авансцену і починає уважно вдивлятися в оркестрову яму. Хто може - намагається зазирнути туди ж само, інші перестають говорити, рухатись, мовчки чекають... В тиші, що заповнила зал, Наталія Іллівна несподівано відводить погляд від оркестру і неголосно (але чути кожне слово) питає дітей, вказуючи на оркестрову яму: "Як ви гадаєте, що там знаходиться?" Зал дружно і гомінливо відповідає. У відповіді можна розпізнати два слова: "музиканти" та "оркестр". "Ні, що ви! Тут море! Ось зараз почнеться вистава і ви почуєте, як це море може бути то тихим, то схвилюваним, то бурхливим..." (починається музичний спектакль "Казка про золоту рибку").

Сама ж Н.І.Сац про великі можливості привернення уваги дітей пише: "Навіть просто ... посміхнись, покажи усім своїм виглядом, що збираєшся щось дуже цікаве сказати, і ... виголоси з загадковою інтонацією: "Одного разу!?!?... - запанує невимовна тиша, ... не втрачай уваги та інтересу цих зацікавлених очей. Яка благодатна нива - вмій лише сіяти !!!"

Пропонуємо лише деякі теми для музично-освітніх бесід. Вичерпати увесь тематизм неможливо, як неможливо досягнути різноманітні напрямки в історії розвитку музичного мистецтва, стилістичних та жанрових особливостей національних композиторських шкіл, життєвого та творчого шляху

композиторів, виконавців, образності різноманітних музичних творів і т.п. А які широкі можливості розкриваються при розгляді музики з іншими мистецтвами, з різними життєвими подіями людини чи історії людства - у самих різноманітних її життєвих зв'язках.

Кожен вчитель визначає тему, близьку собі за духом та рівнем свого музично-естетичного багажу. Головне пам'ятати: щоб захопити слухачів бесідою на якусь тему, потрібно, щоб вона тебе сама захоплювала та цікавила.

Теми для бесід з музики

Музика і гра
Перегорнемо музичний альбом
Природа в музиці (Оживає природа у звуках музики)
Музика нічного неба (Якби зорі говорили)
Прощальна пісня осені
Кришталевий дзвін зими
Весняна симфонія
Вслухайтесь в музику весни
Пори року у музиці
Музична розмова з деревами (квітами)
Музична подорож у світ тварин
Казка в музиці
Діти в музиці
Музична подорож у країну Вишиванку
Хто живе в Нотному королівстві?
Мандрівка у країну Музикалію
Українські композитори - дітям (Дарують музику дітям)
Українська народна пісня у творчості українських композиторів
Українська народна пісня у творчості зарубіжних композиторів
В країні музичних інструментів
Чи може музика зберегти враження дитинства?
Що спонукає людей створювати музику?
Що означає "розуміти музику"?
"Я хочу вам представити чарівний інструмент..."
"Я хочу вам представити композитора..."

Музична подорож по світу (на основі музики певної країни)
 Жанрובה різноманітність музики (вокальна та інструментальна, камерне мистецтво і крупна форма)
 Пісня - мистецтво музичного слова
 Танцювальні традиції і ритми сучасної музики
 Естрадна та джазова музика
 Джаз в Україні
 Значення ритму в сучасній музиці
 Проникнення класичної форми в естрадну і джазову музику
 Музика 50-х. Виникнення "року"
 Виникнення електронної музики. Твори класиків у "новому звучанні".
 Народження "біг-біту". Творчість "Бітлз"
 Українська естрадна пісня
 Забуті імена музичної України
 Музичне мистецтво української діаспори

МАТЕРІАЛ ДЛЯ БЕСІД

Про композиторів, виконавців, музичні твори

Товстуха Є. Зустріч (Лисенко, Вересай) // Розповіді про музику. Вип.3. -К.:Муз.Україна,1980. - С.67-81.
 Хентова С. "Місячна соната" // Розповіді про музику. Вип.3. - К.:Муз.Україна,1980. - С.82-104.
 Життя коротке - життя вічне (про М.Березовського) // Музика. - 1977. - №2
 Колісниченко Ю.Я., Плачинда С.П. Неопалима купина: Березовський. Ведель/ Біографічні повісті.- Хмельницький:Поділья,1994.-208с.
 Березовський і Моцарт // Музика. - 1994. - №4
 Протоісрей К. Стеценко // Музика. - 1994. - №3
 Трагічна доля митця (про Барвінського) // Музика. - 1988. - №5
 Невідомі твори М.Березовського // Музика. - 1986. - №2
 Камерна опера М.Вериківського (опера-етюд...) // Музика. - 1986. - №4
 Про Ніну Матвієнко // Музика. - 1988. - №3

Про Нестора Нижанківського // Музика. - 1993. - №2
 Про Євгена Вахняка // Музика. - 1993. - №3
 Знамениті українські артисти-співці ХУП-ХУІІІ ст. // Музика. - 1993. - №3
 Будитель національного духу (про В.Матюка) // Музика. - 1993. - №4
 Рзянкіна Т. Композитори - дітям (П.І.Чайковський "Дитячий альбом", 16 пісень) // Розповіді про музику. Вип.2.- К.:Муз.Україна,1979.-С.95-108.
 Лисенко О. Про Миколу Лисенка (спогади про батька) // Розповіді про музику. Вип.2.-К.:Муз.Україна,1979.-С.109-114.
 "Не ручьєм! - морем должен бы он называться!" К 300-летию со дня рождения Баха //Музыка в школе.-1985.-№1.-С.47-54.
 Мишина С. Король вальсов (О Штраусе) // Пионерский музыкальный клуб. -Вип.22. - М.:Музыка,1988.-С.70-73.

Про сучасну музику

Рок і класика // Музика. - 1987. - №4
 Бернстайн Л. Мир джаза // Пионерский музыкальный клуб. Вип.20. - М.:Музыка,1986.-С.72-77.
 Саркитов Н. Архив популярной музыки // Музыка в школе.- 1990.-№4.-С.66-68.
 Саркитов Н. Архив популярной музыки (продолжение)// Музыка в школе.-1991.-№1.-С.70-71.
 ПОП-лексикон (Архив популярной музыки, на Б...)// Музыка в школе.-1991.-№1.-С.72-73.
 Набок И. Рок-музыка: своевременность или современность?//Музыка в школе.-1987.-№3.-С.53-58.
 Саркитов Н. Беседы со старшеклассниками о рок-музыке// Музыка в школе.-1988.-№2.-С.46-51.
 Саркитов Н. Архив популярной музыки (басс-рок,джаз-рок, андеграунд...) //Музыка в школе.1990.-№2.-С.68-69.
 ПОП-лексикон (Архив популярной музыки, на А...)// Музыка в школе.-1990.-№3.-С.60-61.
 Саркитов Н. Архив популярной музыки // Музыка в школе.- 1990.-№4.-С.66-68.

Саркитов Н. Архив популярної музики (продолжение) // Музыка в школе.-1991.-№1.-С.70-71.

ПОП-лексикон (Архив популярної музики, на Б...) // Музыка в школе.-1991.-№1.-С.72-73.

Про духовну музику

Церква на Україні як рушійна сила перетворень в музичній культурі ХУІ-ХУІІ // Музыка. - 1993. - №3

Життя коротке - життя вічне (про М.Березовського) // Музыка. - 1977. - №2

Якутина О. "Познать духовную связь..." (Духовная музыка, икона) // Музыка в школе.-1990.-№4.-С.26-33.

Кошмина И. Духовная музыка: мир красоты и гармонии (Произведения, жанры-виды, службы) // Искусство в школе.-1991.-№1.-С.62-70.

Кошмина И Духовная музыка: мир красоты и гармонии (Формы преподнесения детям духовной музыки) (Окончание) // Искусство в школе.-1991.-№2.-С.53-58.

Про музичні жанри, інструменти, музикантів

Пожидаев Г. Путешествие в страну Симфонию // Искусство в школе.-1993.-№6.-С.64-68.

Корыхалова Н. О том, кто стоит за пультом // Пионерский музыкальный клуб. Вып.20. - М.:Музыка,1986.-С.62-66.

Василина-Гроссман В. Музыка среди других искусств // Пионерский музыкальный клуб. Вып.22. - М.:Музыка,1988.-С.59-64.

Василина-Гроссман В. Ритмы забытых танцев // Пионерский музыкальный клуб. Вып.23. - М.:Музыка,1989.-С.40-44.

Корыхалова Н. От Скрипки до контрабаса // Пионерский музыкальный клуб. Вып.23. - М.:Музыка,1989.-С.45-53.

Кожевникова Л. Музыка без музыкантов (О механических инструментах) // Пионерский музыкальный клуб. Вып.23. - М.:Музыка,1989.-С.88-95.

Про зв'язок музики з іншими мистецтвами

Музыка і Григорій Сковорода // Музыка. - 1993. - №2

Горохова Л. Тарас Шевченко і музика // Розповіді про музику. Вип.3.-К.:Муз.Україна,1980.- 5-66.

І.Франко і музика // Народна творчість та етнографія.-1990.- №4.

Пропонуємо використати матеріал для бесіди з дослідження Г.Нудьги.

УКРАЇНСЬКА ПІСНЯ В СВІТІ

Магічну силу має народна пісня - невід'ємна частка історії, соціального життя, побуту кожного народу, її суспільне значення, природну довершеність і красу звеличили найвидатніші поети світу, про неї писали вчені, політичні діячі, митці, імена яких вкарбовані на скрижалях світової культури. Пісня надихала і живила творчий геній письменників і музикантів, художників і мислителів, складаючи величезний мистецький доробок народу - колективного поета і композитора. В неї творець вкладав багатство душі, свій темперамент, суспільні ідеали та естетичні вподобання. У пісні найповніше розкривається історична сутність народу, його характер і безсмертний творчий геній. Отже, про народ судять, виходячи із його пісенної спадщини - основи духовної культури нації. Для кожного народу пісня була й залишається великим і коштовним здобутком духовної діяльності багатьох поколінь. Вона явище не тільки минулих, а й сучасних діянь. Якщо підкреслювати внесок українського народу в світову культуру, то пісня й дума найпомітніші дари, принесені нами у вселюдську духовну скарбницю.

Відомо, що жодний народ не творив і не творить своєї культури ізольовано від інших націй, не розвиваються відрубно, замкнуто і поезія, пісня, музика. Інтернаціональні творчі зв'язки, взаємобмін здобутками духовної діяльності - явище досить давнє і притаманне кожній культурі. Значення і роль української пісні та думи в духовному житті народів світу не обмежується тільки доброю славою. Пісенна поезія принесла до всесвітнього мистецтва самобутність ліричного настрою, художні образи, філософські судження, поетичні форми, ритмічні засоби і

багатство мелодій. Оце своєрідне, нове, невідоме цікавить у першу чергу близьких і далеких сусідів. У багатьох випадках пісня приходить до них не лише як "гість", а й стає засобом оновлення явищ рідної культури. Пісенні твори не тільки перекладаються, а й засвоюються, зазнавши відповідного шліфування. Важливим у цьому процесі є те, що явище взаємозбагачення відбувається природним шляхом, поминувши сліпе наслідування інонаціонального. Таким шляхом збагачував і збагачує свою пісенно-музичну культуру й український народ.

Українська пісня, як відзначали зарубіжні діячі, одна з найбагатших як за кількістю знаних творів, так і поетичною та музичною досконалістю. Нині уже зібрано близько двадцяти тисяч українських пісень з мелодіями; що ж до текстів, то їх сотні тисяч. Тільки незначна частина цих скарбів дійшла до інших народів як переклади та переробки. Але й те, що стало відоме світові, викликає захоплення й пошанування. Як сприйняли інші народи ці мистецькі набутки - ми й прагнули розповісти на сторінках цієї книжки.

Пісня, коли вона своїм змістом утверджує загальнолюдські настрої і почуття, має природну властивість знаходити відгомін у серцях інших народів, ставати часткою їхніх суспільних і побутових обставин. Єднальною силою наділені пісні соціально-побутові, а також ліричні, коли вони набувають загального звучання, коли їх сприймають сусідні народи.

Про значні художні й змістові достоїнства української народної пісні висловлено багато прихильних думок. Це дало підставу І.Франку написати відомі рядки у своєму дослідженні "Студії над українськими народними піснями": "Зайва річ говорити про важність і вартість українських народних пісень. І серед суспільності, і в науці вони мають заслужену славу. Се одно з найцінніших наших національних надбань і один із предметів оправданої нашої гордості".

З мови й пісні розвиваються першоелементи духовної культури, на їх основі зростає національна література, музика, філософське сприймання світу. Тому цивілізований народ оберігає рідну мову й пісню. Загальновідомо, чим вище стоїть

інтелектуальний рівень людини, тим вона більше виявляє піклування про збереження і розвиток своєї мови, своєї пісні у всіх найкращих проявах. І навпаки, чим обмеженіший її розумовий світ, нижчі інтелектуальні можливості, убогіші духовні запити (незалежно від освіти), тим байдужіша людина до рідного слова й пісні. Пригадаймо, як піклувалися про долю рідного слова російські письменники О.Пушкін, Л.Толстой, І.Тургенев; польські - А.Міцкевич, Ю.Словацький; українські - Т.Шевченко, І.Франко, Леся Українка, М.Рильський та інші.

У житті кожного народу пісня, народна поезія, музика відіграють важливу роль, але в житті українського народу їм відведено особливо почесне місце. Українська пісня - частка великого поетично-музичного світу слов'янства, своїм корінням та творчими традиціями сягає у сиву давнину, у часи язичництва, коли російська, українська й білоруська народності ще не виділилися в етнічно окреслені групи. З глибини століть дізнаємося про любов наших пращурів до слова й музики. Це засвідчили й народи, які з ними безпосередньо стикалися. Зокрема, багато цікавого знаходимо у арабських та візантійських письменників, істориків та мандрівників.

Про шанобливе ставлення слов'ян до музики, про їхні музичні інструменти є свідчення також західноєвропейських авторів доби середньовіччя. Так, посол Венеціанської республіки Амвросій Контаріні, їдучи в 1473 році до персидського шаха, записав, що в Києві під час прийому, влаштованого на його честь, співали пісні...

Коли в процесі історичного розвитку сформувалися східнослов'янські народи, пісня не тільки стає естетичним фактором, а й одним із засобів єднання у боротьбі з іноземними поневолювачами. До того, що вже було вироблене спільними зусиллями, кожна народність додавала краще. На давньому ґрунті зростало велике дерево народної поезії. Плодами співпраці і співтворчості народи щедро ділилися. У білоруський фольклор перейшло багато українських пісень, прибравши нову мовну форму. Охоче зверталися до української пісні і в Росії.

Ще в XVI столітті, коли в Росії з'явилися перші рукописні збірники пісень, зразки української поезії в них зустрічалися досить часто. Співали українську пісню і в народному середовищі, а згодом і в палацах вельмож. При дворі царя Михайла Федоровича (близько 1637 року) популярністю користувались музики-українці. Після 1648 року слава української пісні, музики, літературної поезії в Російській державі поширювалась, а "одночасно із зростанням впливу українців на світську пісню, більшав їхній вплив і на церковний і релігійний спів". До Москви запрошено першого учителя музики з України Олександра Василіва (1651). Звідси ж для царського двору набиралися цілі хори, до яких залучалися також композитори, зокрема Іван Календа. Патріарха Никона російські старообрядці навіть звинувачували в тому, що він в духовному і світському співі надає перевагу українським мелодіям і "київському партесному пенію". Однак їх протести лишилися без впливу, бо така музика подобалася, зокрема, Олексію Михайловичу: "На початку XVII ст. українська пісня завойовує велику славу в Московській Русі". За царювання Федора Олексійовича "усе малоросійське було у значній моді й шані в Москві".

Петро I теж тримав українських співців при царському дворі, одночасно вони були вже і в "кращих домах Петербурга". Цар-реформатор, стягнувши до російських шкіл й установ велику кількість української інтелігенції, і сам цікавився нашою культурою, вивчав українську мову і полюбляв при розмові вставити "малоросійське" слівце. Вчені, письменники, музиканти з України несли в Росію і свою пісню та музику. Петро I любив слухати спів українських народних бандуристів. У 1722 році при дворі Петра грали кобзарі Іван та Денис.

За царювання Єлизавети Петрівни, яке Г.Р.Державін характеризував як "вік пісень", введено у придворні штати співаків капели, бандуристів, кобзарів, більшість яких за участю О.Г.Розумовського було закликано з України. У такій капелі співав деякий час Григорій Сковорода. Іноді музики тікали від

царської милості, як це вчинив кобзар Грицько Любисток 1731 року, але був спійманий і припроджений до столиці.

Інтерес до української пісні, думи, кобзарського мистецтва не послабився і за Катерини II. Цариця видавала себе за просту, освічену "даму", листувалася з Вольтером, вдаючи демократку. При ній у Росії почали виходити перші збірники народних пісень з нотами, до яких потрапили й зразки українського мелосу. Упорядниками й видавцями були й українці, як ось музикант В.Ф.Трутовський, родом з Харківщини. Іноді в збірниках українські пісні складають майже половину репертуару. Значна кількість пісень стає активним репертуаром міського і навіть сільського населення. До українських мелодій звертаються й російські композитори. Сприяють популяризації нашої пісні М.Гоголь, М.Щепкін, Є.Гребінка, Т.Шевченко.

Російські письменники одними з перших відзначили світову славу української народної поезії. "Назвіть мені народ, у якого було б більше пісень, як в українського. Наша Україна дзвенить піснями", - писав М.Гоголь у "Петербурзьких записках".

На українські пісні захоплено відгукувались російські мандрівники по Україні (О.Сомов), діячі російської культури, письменники (О.Герцен, О.Толстой, та ін.). "Українські думи й пісні являють собою одне з найпрекрасніших явищ слов'янської народної поезії", - це визнання поділяли багато російських літераторів, а тексти пісень та дум не були дивиною в російських виданнях.

Українськими піснями захоплювався О. С. Пушкін і творчо скористався ними при написанні поеми "Полтава". Видавець першого збірника українських пісень М.Максимович згадував, що якось зайшов до поета і застав його за читанням збірки українських пісень. "А я обираю ваші песни", - сказав жартома Пушкін, вітаючись з ученим. Микола Гоголь, для якого українські пісні були безсмертною народною стихією, в якій він зростав як письменник, у статті "О малоросійских песнях" дав найблискучішу оцінку геніальним наслідкам творчості своїх

земляків. В українських піснях поєднуються "сама якая и верная живопись и самая звонкая звучность слов".

Визначний критик В.Белінський високо цінував українські пісні і як документ історії суспільства, і як явище мистецтва. "Народная поэзия Малороссии была истинным зеркалом ее исторической жизни. И сколько поэзии в этой поэзии!".

У 1908 році Л.М.Толстого в Ясній Полянці відвідали українські студенти. Як тільки Л.Толстой довідався, що гості з України, запропонував "пригостити" їх українськими піснями, які проспівала дочка під акомпанемент рояля. Після співу Л.Толстой міцно потис студентам руки і сказав: "Щасливі ви, що народилися серед народу з такою багатою душею, народу, який уміє так відчувати свої радощі і так прекрасно виливати свої думи, свої мрії, свої заповітні переживання. Хто має таку пісню, тому немає чого страхатися за своє майбутнє. Час його не за горами. Вірите, що в жодного народу я не люблю так прості народні пісні, як у вашого. Під їхню музику я відпочиваю. Скільки в них краси і грації, скільки могутнього, молодого почуття і сили..." Газету із статтю-спогадом ("Толстой та українська пісня") студенти переслали письменнику до Ясної Поляни. Цей примірник зберігся в його архіві.

Представник нового покоління, визначний громадський діяч і проникливий знавець літератури та мистецтва А.В.Луначарський, виголошуючи в Парижі 1911 року доповідь про Т.Г.Шевченка, вже посилався на усталену думку багатьох європейських учених і митців, коли говорив: "Українська музика та поезія є найрозкішніша, найзапашніша з усіх гілок світової народної творчості. Мінорна за змістом, смутна навіть у своєму веселому пориві, українська пісня висувається всіма знавцями на перше місце в музиці всіх народів. Українські думи, що через століття передавалися гомерами України - кобзарями, світять своїми барвами, почуваннями, лицарством у любові і ворожечі, розмахом козацької відваги та філософською вдумливістю". "Апофеозом краси" назвав українські пісні Максим Горький. До її джерел зверталися Янка Купала і М.Богданович, піснями і

думами захоплювалися класики російської, білоруської та інших літератур.

Відомо, що з джерел народної музики щедро черпали мотиви, настрої, свіжі мелодії М.Глінка, П.Чайковський, сучасні композитори, творці масової пісенності.

Пісні кожного народу мають свою привабливість, викликають до себе інтерес сусідів, які різними шляхами їх пізнають. Але пісні кожного народу мають національні, тільки їм притаманні особливості, мистецьку форму й зміст, свої мелодіку і спосіб поетичного вислову, які й виділяють їх серед інших, надають їм своєрідного аромату, розкривають думки й почуття трудового люду і в кожному випадку своєрідно. Ось цю неповторну красу й зміст і виділили дослідники інших народів в українській пісні, не принижуючи при цьому пісенної культури своїх націй.

У процесі творчого спілкування народи охоче обмінюються мистецькими здобутками. Українці за багатовіковий період також цікавилися надбаннями культури своїх сусідів і сприйняли від них чимало пісенних багатств. Поширення українських пісень за кордоном має давню традицію, особливо серед тих народів, що мали постійний і безпосередній контакт з українцями. Найдавніше українську пісню пізнавали сусіди - росіяни, білоруси, поляки, чехи, словаки, угорці, румуни. Прямі контакти були найпродуктивнішими. До Німеччини, Франції, Англії, Італії вона потрапляє пізніше і переважно завдяки письму, книзі. На американському континенті її пізнають тільки в першій половині XIX століття (завдяки інформаціям європейців), а серед народів Азії, Африки, Австралії про неї починають говорити лише в XX столітті. На перешкоді контактів були не тільки мовні бар'єри, а й відмінності в характері музичного мислення.

2.2 МУЗИЧНО - ЛІТЕРАТУРНЕ СВЯТО

для учнів молодших класів

Тема: ТАРАС ШЕВЧЕНКО - ВЕЛИКИЙ КОБЗАР, ПОЕТ,
ХУДОЖНИК УКРАЇНИ.

Завдання

навчальні: знайомство з поетичною, живописною творчістю Т.Г.Шевченка, визначити характерну рису творчості поета - ідею національного єднання, дружби і милосердя, звеличення народної мудрості;

розвиваючі: розвиток виконавських навичок, мислення;

виховні: формування почуття патріотизму, національної свідомості, гордості за багату історію свого народу.

Оформлення залу: посередині стіл, вкритий вишитим рушником, на ньому - хліб, глечик, миска, над столом (на стіні) - ікона Божої Матері; збоку на ширмі висять репродукції картин Т.Г.Шевченка "Автопортрет"(1840), "Портрет Кейкуатової", "Селянська родина", "Автопортрет"(1861).

Музичний матеріал: "Весняний хоровод", "Колискова", "Зацвіла в долині", "Якби мені черевики", "Зоре моя вечірняя", повільна ніжна музика для фону, "Думи мої", "Садок вишневий коло хати", "Реве та стогне Дніпр широкий", "Поклін тобі, Тарасе".

ХІД ЗАХОДУ

Звучить музика, діти заходять до зали один за одним, співають "Весняний хоровод", в руках вербові гілочки.

ВЕДУЧА: Весняне сонечко розбудило все живе на землі, почали розпускатись листочки, весело заспівали пташки. І ви, діти, разом з весняним хороводом принесли вербові гілочки, які начебто вітають нас з весною і нагадують той весняний день, коли народився великий український поет, художник, Кобзар - Тарас Григорович Шевченко. Тож давайте ці вербові віти поставимо у вазу біля портрета Т.Г.Шевченка на знак його шанування.

(Діти ставлять гілочки у вазу і сідають в залі).

ВЕДУЧА: Є гарний звичай у нашого народу: всі свої свята, зібрання розпочинати з Божої молитви. Давайте зберігати цей звичай.

Всі присутні виконують "Отче наш".

ВЕДУЧА: Шановні гості, любі діти! Сьогодні ми поговоримо про чудову спадщину, яку знають і шанують всі люди на землі. Багато років минуло з того часу, як жив Т.Г.Шевченко, але пам'ять про нього житиме в наших серцях.

УЧЕНЬ: Народився Тарасик в селянській родині.

І досі сниться: під горою

Між вербами понад водою

Біленька хаточка. Колись

Мене там мати сповивала

Та, сповиваючи, співала.

В українському одязі виходить мати Тарасика (старшокласниця) з лялькою в руках, сідає на стільчик, колише дитину, наспівуючи:

МАТИ: Даю тобі, мій синочку, Тарасику Любий,

Щире серце, карі очі і чорнії брови.

Дай же йому, Божа Матір, тії благодати,

Всього того, чого матір не зуміє дати.

(Звертається до дітей.)

Давайте разом заспіваємо колискову нашому Тарасику, щоб він міцно спав і швидко підростав.

Діти стають навколо матері і співають колискову. Мати кладе дитину в колиску і йде поратись коло печі, готувати вечерю.

ВЕДУЧА: Швидко промайнув час, підріс Тарасик. До залу входить хлопчик в солом'яному капелюсі, шароварах, українській сорочці, з торбою за плечима.

МАТИ: Ой, мій синочок, нарешті прийшов. Іди скоріш, сідай, я тобі вечерю приготувала.

Тарасик сідає за стіл, починає їсти.

МАТИ (гладить по голівці):

Ой, сину мій, сину, моя ти дитино!

Чи є кращий на всім світі, на всій Україні!

Нема кращого й не буде - дивуйтеся, люди!

Нема кращого... а долю, долю роздобуде.

Де був, мій любий, що бачив, що чув?

УЧЕНЬ: Тече вода із-за гаю, та по-під горою,

Хлюпочуться качаточка поміж осокою.

А качечка випливає з качуром за ними,

Ловить ряску, розмовляє з дітками своїми.

ВЕДУЧА: Скільки чудових рядків написано Тарасом про природу. Хто їх пригадає?

Учні читають вірші про природу.

ВЕДУЧА: Ці вірші настільки співучі за мовою, хочеться не читати, а співати.

Звучать пісні-хороводи "Зацвіла в долині", "Якби мені черевики".

(В останній танцює і Тарас.)

ВЕДУЧА: Швидко промайнули дитячі роки, виріс Тарас... Та не дуже щасливо склалася його доля. Помер батько, померла мати, залишився він сиротою, пішов у найми. Але щасливою була пора навчання в Академії мистецтв у Петербурзі. Там він вчився на художника. Деякі його роботи сьогодні перед вами на невеличкій виставці.

(В першу чергу звертається увага на автопортрет з пензлями, пером, аркушем, кобзою).

Хто знає, чому Шевченка називають Кобзарем? Хто такі кобзарі?

(Відповіді дітей).

ВЕДУЧА: Колись давно ходили по Україні люди, співали про людське життя, страждання та радощі, перемоги та поразки, про козацьку вірну дружбу, склали фантастичні історії. Супроводжували свій спів грою на кобзі - старовинному народному інструменті. Таких людей називали від того кобзарями. Але чому Шевченка називають Кобзарем? Адже він не грав на кобзі і не співав пісень, хоча дуже любив їх слухати?

(Відповіді дітей).

Так, бо в своїх віршах і поемах він оспівував тяжке життя рідного народу. Вірші свої підписував простим і зрозумілим для людей словом - Кобзар. А коли читаєш його вірші, то ніби чуєш ніжну сумну пісню...

Звучить "Зоре моя вечірняя".

ВЕДУЧА: Але Шевченко був не лише поетом, він був ще й талановитим художником. (Звучить повільна ніжна музика). Давайте заплющимо очі і уявимо собі один з найгарніших бульварів Києва - бульвар Тараса Шевченка. Повільно піднімаємось бульваром, підходимо до надзвичайно красивого старовинного будинку. Відкриваємо важкі двері і опиняємось в музеї, де живуть своїм тихим життям книжки, картини, речі, яких торкалась рука майстра. (Музика поступово замовкає).

Подивіться, ми в одному із залів музею. Треба поводитись так, щоб не порушити таємничої, урочистої тиші. Давайте поглянемо на репродукції, послухаємо, що вони нам розкажуть?

(Біла "Автопортрету" (1840).)

Хто впізнав людину, яка дивиться на нас з глибин часу?

Так, це портрет молодого Шевченка. Що таке автопортрет?

В якому настрої був художник, коли писав автопортрет?

Що ви можете сказати про цю людину? (добрий, спостережливий, розумний, чуйний). Що вам про це розповіло? Що є найголовнішим у портреті? Так, очі. У Тарасових очах - невимпані сльози, печаль, біль. Високе чоло свідчить про глибокий розум. Ми відчуваємо, як його переповнюють думи. Про що ж він думає? (Відповіді). Вслухайтесь!

Звучить "Думи мої".

ВЕДУЧА: Зараз ми підійдемо до портрета Кейкуатової. Написаний портрет в овалі, ніби у дзеркалі. Людина, яка дивиться на портрет, може, й себе могла б побачити? Темний фон писався для того, щоб нас ніщо не відволікало від обличчя, погляду, очей. Що можна сказати про цю жінку? (Відповіді).

ВЕДУЧА: Який настрої викликає в нас третя картина? Як би ви її назвали?

("Селянська родина"). Тарас теж виріс у такій хаті, серед простих людей, тому він з такою любов'ю і ніжністю, теплотою змалював цю просту сценку із сільського життя. До якої картини найбільше підходить такий вірш?

УЧЕНЬ: Село на нашій Україні -
Неначе писанка село,
Зеленим гаєм поросло,
Цвінуть сади, білють хати, неначе диво.

До якої картини найбільше підходить така пісня на слова Шевченка?

Звучить "Садок вишневий коло хати". (Відповіді.)

ВЕДУЧА: І знову перед нами ... портрет. Автопортрет в зимовому одязі. Чи змінилось щось в обличчі художника? А що не змінилось? (Відповіді). Старий, сивий, з сумними очима, через все життя проніс він любов до матері, до неньки-України, до простих людей. Який вірш читає нам Шевченко?

УЧЕНЬ виконує "Заповіт".

ВЕДУЧА: Всі невиплакані сльози, весь могутній дух українського народу злилися в голосі великого Кобзаря. Звучить у записі "Рече та стогне Дніпр широкий". Учні виконують "Поклін тобі, Тарасе".

2.3. ТЕАТРАЛІЗОВАНИЙ КОНЦЕРТ

для учнів молодших класів

Тема: ТАЙНА МУЗИЧНОГО КОРОЛІВСТВА

Завдання

навчальні: повторення нотної грамоти, знайомство з музичними словниками, новими композиторами, їх творами, розширення музичного кругозору;

розвиваючі: розвиток виконавських навичок;

виховні: виховання інтересу до музичного мистецтва, до музичної діяльності, моральних якостей (вада пихатості, краса взаємодопомоги).

Діючі особи:

Скрипковий Ключ, Маєстро Довідник, Веселий Диригент, Хлопчик-піаніст, Пташка-танцівниця, Дівчинка-співачка, Королева Мелодія, Рок-Музикант, Охоронець, учасники шкільних музичних гуртків. Музичний матеріал: пісні про музику, ноти, музикантів...

Обладнання: нотний стан, ноти, які чіплялись би на нотний стан, костюм (для Скрипичного Ключа), музичні словники-довідники, ключі (для Маєстро Довідника), гітара, валіза, пральна дошка, костюм (для Рок-Музиканта), костюми для Королеви Мелодії та Охоронця, ворота до Музичного королівства, трон для Королеви Мелодії.

ХІД ВИСТАВИ-КОНЦЕРТУ

На сцену виходить Скрипковий Ключ, несе нотоносець.

СКРИПКОВИЙ КЛЮЧ: Зараз ми будемо співати. Зараз ми будемо співати. (Ставить нотоносець, чіпляє ноту.) Скажіть, яка це нота?

ЗАЛ: Ля.

СКРИПКОВИЙ КЛЮЧ: (Переставляє.) А ця?

ЗАЛ: Фа.

СКРИПКОВИЙ КЛЮЧ: (Знову переставляє ноту.) Ну, а ось ця?

ЗАЛ: Мі.

СКРИПКОВИЙ КЛЮЧ: А от і невірно! Хіба можна сказати, на якій лінійці яка нота пишеться, якщо немає на нотному стані ключа? Я як раз і є ключ - Скрипковий Ключ АБО Ключ Соль. (Чіпляє свій знак на нотний стан. Співає і танцює.)

Я повторюю вам знову:

Я - всій музиці основа!

Я тут самий головний,

Я найкращий в світі цім...

СКРИПКОВИЙ КЛЮЧ: Так, я самий головний, бо я - Скрипковий Ключ!

МАЕСТРО ДОВІДНИК: Ну той що? Друзі (звертається до залу), які ще музичні ключі ви знаєте? Вірно, є Басовий Ключ Фа (чіпляє на нотний стан цей ключ), в цьому ключі грають всі басові інструменти, на фортепіано партію лівої руки теж пишуть у Басовому Ключі. А ще є Теноровий, Альтовий ключі, Ключі До, в яких пишуться партії для віолончелі, тромбона, фагота, альту...

СКРИПКОВИЙ КЛЮЧ: Перепрошую, а ви хто?

МАЕСТРО ДОВІДНИК: Я - Маестро Довідник!

СКРИПКОВИЙ КЛЮЧ: Маестро Довідник... Маестро Довідник... Ходяче довідкове бюро... Дайте довідку... А скажіть, коли Чайковський написав балет "Лебедине озеро"?

МАЕСТРО ДОВІДНИК: Не знаю.

СКРИПКОВИЙ КЛЮЧ: Ось це то так! Як це ви не знаєте?

МАЕСТРО ДОВІДНИК: Хіба необхідно пам'ятати напам'ять усі дати? Для цього можна взяти словник. Друзі, чи знаєте ви музичні словники? Так ось, можна взяти музичний словник (бере і показує), відкрити його на літері "Ч" і прочитати, що Петро Ілліч Чайковський написав "Лебедине озеро" в 1876 році.

СКРИПКОВИЙ КЛЮЧ: Добре. А тепер давайте заспіваєм (чіпляє ще декілька нот, або ставить нотну таблицю із знайомою дітям піснею). Маестро Довідник, виручайте! Діти не співають. Але ж ноти є, ключ на місці?

МАЕСТРО ДОВІДНИК: Даю довідку: подивись скільки в залі дітей. Такий великий хор без справжнього диригента співати не стане. Треба покликати Веселого диригента. (Разом з дітьми кличе.) Веселий Диригент! Веселий Диригент!

ВЕСЕЛИЙ ДИРИГЕНТ: Хто мене кликав, кому потрібна моя допомога? Так, ноти є, все добре! На сцену виходить група дітей, концертмейстер.

СКРИПКОВИЙ КЛЮЧ: Співають разом з залом.

Як мені це подобається! Вчора я повертався додому і чув як хлопчик грав на фортепіано...

На сцену виходить хлопчик, сідає за піаніно і грас...

ХЛОПЧИК: Я буду великим піаністом! А може я вже ним став!

МАЕСТРО ДОВІДНИК: Хлопче, завтра в нас буде концерт в дитячому садку, що ти будеш грати?

ХЛОПЧИК: Я?... В дитячому садку? В них роаяло немає!

МАЕСТРО ДОВІДНИК: Піаніно в них є.

ХЛОПЧИК: А кому там грати? Цим малюкам? Що вони розуміють? (Маестро Довідник виходить.) Хлопчик сідає за інструмент, кладе руки на клавіатуру і... раптом звучить різка фальш, він пробує в іншому регістрі, потім ще раз. В глибині сцени з'являється Королева Мелодія.

КОРОЛЕВА МЕЛОДІЯ: Як ти посмів таке сказати? Я, Королева Мелодія, відбираю в тебе мелодію. (Щезає.)

Хлопчик завмер. На сцені з'являється пташка (танцюристка), виконується пантомімний танець, в кінці якого пташка кидає записку.

ХЛОПЧИК (піднімає записку, читає): Йди в Музичне королівство, шукай Королеву Мелодію.

Завіса. Перед ним йде дівчинка і плаче.

ХЛОПЧИК: Дівчино, що з тобою?

ДІВЧИНКА (бубнить монотонно): За-лиш-ме-не-не-за-чі-пай.

ХЛОПЧИК: Що з тобою, хто тебе образив?

ДІВЧИНКА: Ме-ні-вже-ні-хто-не-мо-же-до-по-мог-ти (плаче).

ХЛОПЧИК: Заспокійся, розкажи, що трапилось?

ДІВЧИНКА: Вчо-ра-на-у-ро-ці-му-зи-ки-я-ска-за-ла-що-ме-ні-му-зи-ка-не-по-тріб-на-що-я-без-му-зи-ки-про-жи-ву-і-Ко-ро-ле-ва-ме-ло-ді-я-ві-діб-ра-ла-в-ме-не-ме-ло-ді-ю-мо-ви.

ХЛОПЧИК: Послухай, я йду в Музичне королівство, я йду до Королеви Мелодії.

ДІВЧИНКА (з надією): По-про-си-у-не-ї-ме-ло-ді-ю-мо-ви-мо-ю-
ме-ло-ді-ю-мо-ви...
Дівчинка виходить. Виходить хлопчеч з гітарою, валізою та пральною дошкою. Бачить сумного піаніста.
РОК-МУЗИКАНТ: Гей, хлопче, йди-но сюди, зараз попрацюємо! Що з тобою? Ти неначе в воду опущений.
ХЛОПЧИК: Так ось, Королева Мелодія...
РОК-МУЗИКАНТ: Мелодія, Мелодія... Головне - це Ритм! Так, ритм, світло і дим! Але, на жаль дим зіпсувався... Ну нічого. Є гітара, світло, ось тобі пральна дошка, будем робити фолк-рок (Грає і співає. Потім зупиняється, дивиться на хлопця-піаніста.) Що? Не подобається?
ХЛОПЧИК: Ні, не подобається. Дуже бідна в тебе мелодія, маленька, коротка. (Виходить.)
РОК-МУЗИКАНТ (Збираючи свої речі): Справа не в мелодії. Дим зламався. Був би дим, все вийшло б. (Виходить.)
На сцену виходить Флейтист (Сопілкар, або Співак). Назустріч йде піаніст, зупиняється, слухає. Виконується гарна мелодія.
ХЛОПЧИК: Хороша мелодія, але одногласна, мені потрібна та, що на роялі в дві руки... (Виходить.)
Відкривається завіса. На сцені - Музичне королівство. Біля входу - Охоронець. Вбігає Скрипковий Ключ, щось шепоче Охоронцю і тікає. Охоронець починає грати на... Входить Хлопчик.
ХЛОПЧИК: Скажіть, будь ласка, це Музичне королівство?
ОХОРОНЕЦЬ: Безумовно. В якому іншому королівстві охоронець буде грати на музичному інструменті? (Грає.) А ти хто такий?
ХЛОПЧИК: Я - музикант, я ... вчусь музиці...
ОХОРОНЕЦЬ: А що ти вмієш? На музичному інструменті вмієш грати?
ХЛОПЧИК: Я піаніст, я вчусь грати на роялі.
ОХОРОНЕЦЬ: А... (Продовжує грати.)
Хлопчеч слухає до кінця, потім поважно аплодує.
ХЛОПЧИК: Скажіть, чи можу я пройти? Мені дуже потрібно до Музичного Королівства.
ОХОРОНЕЦЬ: Зараз покладу музичний інструмент і відчиню.

Вбігає Скрипковий Ключ.
СКРИПКОВИЙ КЛЮЧ (Охоронцю): Ти що, забув... А три випробування?

Охоронець виходить.
СКРИПКОВИЙ КЛЮЧ: Випробування перше! Зіграй що-небудь Баха.

Хлопчик йде до інструмента, але, згадавши, зупиняється.
МАЕСТРО ДОВІДНИК (В залі): Друзі, допоможемо товаришу? Хто з вас може зіграти музичний твір Баха?

(Якщо учні не можуть, він просить досрлик. На всякий випадок, в залі є людина, яка може заграти).

СКРИПКОВИЙ КЛЮЧ: А тепер заграй що-небудь сучасне.

ХЛОПЧИК: Що? Рок?

СКРИПКОВИЙ КЛЮЧ: Навіщо рок? Крім року є багато іншої сучасної музики.

МАЕСТРО ДОВІДНИК (В залі): Допоможіть нашому невдасі! Хто може заграти щось сучасне?

Звучить музика.

СКРИПКОВИЙ КЛЮЧ: Випробування третє: а народну мелодію можеш?

З залу виходить виконавель народної мелодії на піаніно.

СКРИПКОВИЙ КЛЮЧ: Але все це грав не ти...

МАЕСТРО ДОВІДНИК: Слухай, Скрипковий Ключ, перестань придиратись. Потрібно, щоб люди завжди допомагали один одному. Наші друзі виконали всі твої завдання, відкривай ворота.

СКРИПКОВИЙ КЛЮЧ: Добре. Тільки у Королеви Мелодії бал - в неї гості - хор ".....", юні артисти... , Ти можеш підійти до неї лише після балу.

Відбувається невеличкий концерт художньої самодіяльності. Ведучий Маєстро Довідник.

ХЛОПЧИК: Ваша Музична Величність!

КОРОЛЕВА МЕЛОДІЯ: А ... це ти? Запам'ятай, що я виконаю лише одне твоє прохання.

ХЛОПЧИК: Ваша Музична Величність, верніть мелодію мови Дівчинці.

КОРОЛЕВА МЕЛОДІЯ: Добре. Йди собі.
Завіса закривається. По авансцені йде сумний хлопчик.
Назустріч вибігає Дівчинка.

ДІВЧИНКА: Добридень! Як справи?

ХЛОПЧИК: А ну-бо повтори.

ДІВЧИНКА: Добридень! Як справи?

ХЛОПЧИК: А ну-бо ще, ще...

ДІВЧИНКА: Добридень! Добридень! Добридень! Як чудово! Я хочу співати! Ходімо, ти зіграєш. (Веде його до піаніно.)

Хлопчик сідає за інструмент, кладе руки на клавіатуру. І раптом звучить прекрасна музика.

ДІВЧИНКА: Ура! Маєстро Довідник! Скрипковий Ключ! Веселий Диригент! Йдіть сюди! Піаніст грає!

СКРИПКОВИЙ КЛЮЧ: От чудово! Тепер ми всі разом заспіваємо! (Несе нотний стан.)

Виходить дитячий хор. Звучать пісні про ноти, музику, інструменти... Всі співають.

2.4. РОЗВАЖАЛЬНА ПРОГРАМА

для учнів 8-9 класів

Тема: ДЕ ТВІЙ ДІМ, ДЖАЗЕ ?

Завдання

навчальні: дати інформацію про історію джазової музики, його різновиди і стилі, виконавців, розширення музичного кругозору;

розвиваючі: розвиток вміння змістовно відпочивати;

виховні: зацікавлення мистецтвом джазу, формування естетичного смаку, підвищення творчої активності учнів через участь у конкурсах програми.

ТЗН: магнітофон, програвач, підсилювач звуку, динаміки...

Оформлення залу: настінні газети, плакати, конверти від платівок з фотографіями джазових виконавців, колективів, інструментів.

Методичні поради: під час репетиції необхідно провести хронометраж програми, впевнитись у справності технічних засобів; музична частина для полегшення роботи може бути попередньо записана в потрібній послідовності на плівку. Організатори розважальної програми можуть запропонувати свої варіанти конкурсів та вікторин за темою.

Виготовляється приз - велика платівка (діаметром 1м) з надписом "Кращому знавцю джазу" та емблемою дискотеки.

Використана література:

Коллинер Дж. Становление джаза. М., 1984.

Конен В. Рождение джаза. М., 1984.

Симоненко В. Лексикон джаза. М., 1981.

Приглашаем на дискотеку. К., 1988.

Музичний матеріал:

"Мой путь" Играет Раймонд Паулс. М. С60 14211-12.

Джаз-оркестр "Радуга". Руководитель Аркадий Шацкий. М. С60-19069 006.

"Голубая пирамида". Джонни Ходжес. М. С60 09385-6.

"Обмануть не пробуй сердце". Танцевальная музыка 30-40х годов. М. М60-43255.

"В настроении". Грени Миллер и его оркестр. М. М60 47091-002.

Элла Фитцджеральд. М. С60 10287-88.

Классический джаз (1920-1940). М. М90 42135-36.

Луи Армстронг. М. С60 05909-10.

Луи Армстронг "Какой удивительный мир". М. С60 10261-62.

Бенни Гудмен со своим оркестром, секстетом, квартетом. М. С60 13411-12.

Дюк Еллингтон. Популярные пьесы из репертуара. М. С60 06125-6.

Оскар Питерсон и Диззи Гиллеспи. М. С60 10287-88.

"В наше время". Оркестр Олега Лундстрема. М. С60 07077-78.

ХІД ПРОГРАМИ

ВЕДУЧИЙ 1: Добрий вечір, дорогі гості! Сподіваємось, що сьогодні всі, хто відгукнувся на запрошення, прийшли з

гарним, активним настроєм і бажанням поєднати корисне з приємним! Сьогодні ми будемо слухати музику, танцювати, обмінюватись думками, і знайдемо відповідь на питання: "Де твій дім, джазе?"

Між іншим, самі джазові музиканти називали обміном думками "джем сейнш", що в перекладі з англійської означає - "випадкові зустрічі". Під час цих зустрічей (тоді ще не вигадали дискотек) вони дискутували про джаз, змагались у виконавській майстерності. Ми думасмо, що ця зустріч не випадкова, що ви любите музику, джаз, і будете активними учасниками нашої дискотеки. Ми будемо змагатись за звання "Знавці джазу". Тому зараз ми розіб'ємось на дві команди: зліва від мене - одна, справа - друга. Посередині - умовний кордон. Дамо кожній команді ім'я. Нехай це будуть назви джазових інструментів. Отже, зліва - "Кларнет", а справа - "Труба". В кінці вечора ми визнаємо, в якій команді більше знавців джазу, на них чекає великий приз нашої програми.

(По знаку ведучого вносять приз.)

Ми починаємо нашу програму з танцювального блоку. Пропонуємо три танцювальні композиції, але танцюючи і слухаючи музику, будьте уважні: вас чекає конкурсне питання. Правильні відповіді принесуть перші бали вашій команді.

(Включаються світлові ефекти. Звучить музика.)

ВЕДУЧИЙ: Наше перше питання - коли і де виник джаз?

ВІДПОВІДЬ: В Новому Орлеані! В південних штатах Сполучених Штатів Америки!

ВЕДУЧИЙ: Вірно, а коли?

ВІДПОВІДЬ: В кінці минулого століття!

ВЕДУЧИЙ: Правильно. Прошу підійти до мене і бути моїм помічником. Тут потрібен такий ерудований симпатичний хлопець (чарівна дівчина), як ви. (Ведучий 2 підходить до ведучого 1.)

ВЕДУЧИЙ 1: Давайте познайомимось, мене звать (ім'я).

ВЕДУЧИЙ 2: А мене (ім'я). Буду радий(а) допомогти, чим зможу.

ВЕДУЧИЙ 1: Друге питання учасникам, передконкурсне. Ви, напевно, звернули увагу, що три композиції, які тільки що звучали, відрізняються одна від одної. До якого стилю чи напрямку джазу вони відносились?

(Йде командний конкурс.)

ВІДПОВІДЬ:

Першим звучав РЕГТАЙМ - стиль, характерний для фортепіанного виконання. Танцювальний жанр джазової музики.

Другою була п'еса у стилі СВІНГ, для якого характерна своєрідна ритмічна пульсація (покачування), переключка груп оркестру.

Третьою була п'еса у стилі БУГГ-ВУГІ - манера гри в швидкому темпі з постійним повтором мотиву-фігурації в басу.

ВЕДУЧИЙ 1: Ось вже ціле століття не зникає інтерес до джазу, до його своєрідних, чарівних звуків, які примушують нас радіти і сумувати, надіятись і страждати... За своє яскраве і нелегке життя джаз не раз хворів і вилковувався, майже зникав і знову відроджувався, піднімаючись до недосяжних висот.

ВЕДУЧИЙ 2: А якщо запитати у професіонала, що таке джаз, що він відповість?

ВЕДУЧИЙ 1: А ви спробуйте. Професіональний джазовий музикант прекрасно розуміє, що і як він грає, але звичайно не любить або затруднюється про це говорити. Коли Луї Армстронга запитали, що значить джаз, він відповів так: "Якщо ви питаєте, то вам цього ніколи не зрозуміти". Інший джазмен, Фетс Уоллер, на це питання відповів більш конкретно: "Якщо ви самі не знаєте, то краще не плутайтесь під ногами".

ВЕДУЧИЙ 2: Так, питати, напевно, не варто...

ВЕДУЧИЙ 1: Нехай це жарт, але є один нежартівливий факт - в основі джазу лежить щось таке, що можна лише відчутти і важко пояснити.

(Звучить музика. Через хвилину звук стає фоном для розповіді.)
ВЕДУЧИЙ 1: А зараз уявимо собі південний порт в Америці минулого століття. Під нестримним сонцем розташувалось

місто - шумне, яскраве, різномовне. Місто тяжкої невідільницької праці рабів та шумних розваг. Це Новий Орлеан. Вже тоді його називали "Парижем на Міссісіпі". Саме тут народилась і розповсюдилась по всій країні, а потім по всьому світу ритмічна, сплетена з людських радощів та горя музика, назва якої - джаз! Обдаровані від природи, життєлюбні і темпераментні, негри виділялись серед всього населення Нового Орлеану своєю музичальністю, тонким чуттям ритму. Зрозуміти, наскільки це складний ритм, допоможе невеликий експеримент, який ми зараз проведемо. Спробуйте рівномірно відбити ногою два удари, роблячи в той самий час три плескання в долоні. Почали. Так, у деяких вийшло. А тепер, зберігаючи ритм ударів ногою, спробуйте подвоїти чи потроїти плескання. Що, важкувато? А ось уродженець Африки робить це з надзвичайною легкістю. Але повернемося до нашої розповіді. Білі хазяї звично не були проти співу негрів. Раз негр співає - значить задоволений життям. Від такого робітника менше клопоту. Самим неграм музика надавала сил, допомагала вижити, дозволяла мріяти і сподіватись. В піснях частіше всього виражалось усе, що було на душі: його життєві тяготи, релігійні уявлення, відношення до господаря і т.д. Так виникли трудові пісні і пісні-спірічуелси. Давайте послухаємо декілька таких композицій. Зверніть увагу на характерну для таких п'єс форму "питання-відповідь". Виконавці ніби підтримують один одного в цих музичних розмовах.

(Звучить музика трудових пісень, спірічуелсів.)

ВЕДУЧИЙ 1: Перші джазові музиканти об'єднувались в оркестри для гри на демонстраціях, в барах, на розважальних вечорах. Саме тут вони отримували, по-перше, роботу, по-друге, можливість поліпшити майстерність гри на музичних інструментах.

ВЕДУЧИЙ 2: А на чому вони грали і де брали музичні інструменти?

ВЕДУЧИЙ 1: Дійсно, звідки у малозабезпеченої людини міг з'явитись музичний інструмент? А склались дивні обставини. Після закінчення іспано-американської війни в 1898 році на ринках Нового Орлеану з'явилися потримані музичні інструменти. За безцінь можна було купити кларнет, тромбон, барабан. А зараз конкурсне питання: які музичні інструменти використовуються з джазом?

(Йде конкурс. Для допомоги учасникам, включається запис, в якому чути тембри солюючих інструментів.)

ВІДПОВІДІ: ДУХОВІ - саксофон, кларнет, тромбон, труба. УДАРНІ - великий і малий барабани, тарілки, маракаси, трикутник, конги, бонги. СТРУННІ - контрабас, гітара, банджо. КЛАВІШНІ - фортепіано

ВЕДУЧИЙ 1: Продовжуємо нашу розмову про джаз. Його основу склали переважно дві культури - негритянська і креольська. Великим впливом на джаз були і європейські традиції. Їх взаємопроникнення і дало життя новій афро-американській музиці, яку пізніше назвали джазом.

ВЕДУЧИЙ 2: Чи існує точна дата народження джазу?

ВЕДУЧИЙ 1: Умовно вважають, що джаз виник в кінці XIX століття, але любителі грампластини можуть вести відлік від 26 лютого 1917 року, коли вийшла перша джазова платівка. Її популярність перевершила всі сподівання. Знаменитими на всю Америку стали і п'ятеро музикантів-виконавців, які назвали свій ансамбль "Original Dixieland jazz Band". Пізніше словом "джаз", яке є у назві цього колективу, і охрестили нову музику.

ВЕДУЧИЙ 2: А що було записано на першій платівці?

ВЕДУЧИЙ 1: Сьогодні буде здаватись дивним, але на першій платівці були записані твори, де корнет імітував тихе іржання коня, а тромбон - мукання корови.

ВЕДУЧИЙ 2: Як сприйняло джаз тодішнє молоде покоління?

ВЕДУЧИЙ 1: Кажучи сучасною мовою - "на ура!". Адже все незвичайне, нове, а головне, зовсім інакше за формою завжди, у всі часи найближче сприймається молоддю.

ВЕДУЧИЙ 2: Чи переживав джаз танцювальний бум?

ВЕДУЧИЙ 1: Звичайно. У більшості людей початку ХХ століття знайомство з джазом відбулось завдяки танцювальній лихоманці, яка охопила весь цивілізований світ. Перенесемось в ті часи. Спробуємо відкрити для себе, ніби прадіди і прабабусі, джазовий танець.

(Звучать танці в стилі ретро.)

ВЕДУЧИЙ 1: В джазовій музиці існували ліричні сольні пісні, які супроводжувались грою на гітарі чи банджо: пісні-скарги бідних, бездомних і безробітних. Такі слова, як меланхолія, смуток, жалість можна замінити одним англійським словом "blue" "блюз"). Саме в блюзах ми відчуваємо щемливий смуток самотності, сум кохання без відповіді і світлий політ надії. А кажуть, в блюзі схована душа народу, який шукає втрачену батьківщину.

ВЕДУЧИЙ 2: А чи можна танцювати під блюз?
ВЕДУЧИЙ 1: Звичайно, адже він теж має танцювальний характер, можливо, більш поетичний, ніж у регтайму.

(Звучить блюз.)

ВЕДУЧИЙ 1: Говорячи про джаз, неможливо не згадати самих джазових виконавців. Як ви думаєте, яке ім'я стоїть в історії джазу під номером один?

ВЕДУЧИЙ 2: Напевно, Луї Армстронг?
ВЕДУЧИЙ 1: Вірно, Луї Армстронг!

(Звучить "Блюз західної України")

ВЕДУЧИЙ 1: Колиска джазу - Новий Орлеан - дав світу найталановитішого джазового виконавця. Сучасник ХХ століття, він народився в бідній негритянській сім'ї, де панували голод, бідність і відчай. Дивно, як малий Луї вижив, а не те, як став знаменитим. В перший день 1913 року відбулась подія, яку описують всі біографи Армстронга. Під час новорічного феєрверку Луї вистрелив в повітря з знайденого пістолету. На галас з'явився поліцейський і арештував хлопця. Відправили його в колонію для малолітніх кольорових. Там існував самодіяльний духовий оркестр. Його керівник був дуже вражений, коли Луї взявши корнет, на слух виконав цілий уривок з оркестрової

партії. Невдовзі 14-річний Армстронг, який не мав музичної освіти і не знав нот, став керівником першого в своєму житті оркестру.

ВЕДУЧИЙ 2: А чи знають наші гості інших джазових виконавців?

ВЕДУЧИЙ 1: Так для цього проведемо наступний конкурс. Хто назве більше імен?

ВІДПОВІДІ: Бессі Сміт - "імператриця блюзу", Чарльз "Бадді" Боулден - людина-легенда, батько чорного джазу, Сідней Беше - неперевершений саксофоніст, Дюк Еллінгтон - талановитий музикант, композитор, художник, організатор джазового оркестру, який виховав кращого альт-саксофоніста Джонні Ходжеса, Каунт Бейсі, Майлс Девіс, Оскар Пітерсон, Чарлі Паркер...

ВЕДУЧИЙ 2: Чи можемо ми сьогодні послухати їх виконання.
ВЕДУЧИЙ 1: Звичайно, будь ласка. Звучить ...

(Звучать записи джазової музики у виконанні найвидатніших)
ВЕДУЧИЙ 2: Що ж являє собою джаз сьогодні?

ВЕДУЧИЙ 1: Джаз сьогодні, трішки в інакшій формі, живе в середовищі своїх шанувальників (фанатів) не лише в Америці, а по всьому світу. За цілий вік свого існування це мистецтво навчилось товаришувати. Хоча би, наприклад, з класичною музикою - виник так званий "симфо-джаз", з народною музикою різних національностей - виник "фольк-джаз", з популярною музикою - "джаз-рок" і т.д. Можливо, сьогодні ця чудова музика знаходить собі інших товаришів, але іноді, слухаючи сучасну розважальну музику, чуєш знайомі ритми, мелодичні інтонації не то регтайму, не то спірічуелсу, не то блюзу...

(Звучать зразки сучасних популярних мелодій)

ВЕДУЧИЙ 2: Що, на вашу думку, було подібного в цій музиці до джазу?

ВІДПОВІДІ: Імпровізаційність, повторність мелодичних зворотів, інструменти...

ВЕДУЧИЙ 1: Джаз став інтернаціональною музикою. Постійно відбуваються великі джазові фестивалі.

ВЕДУЧИЙ 2: Конкурсне питання: скільки було випущено платівок із записами джазової музики фірмою "Мелодія"?
(Кожній команді дається дві спроби. Хто буде найближче до цифри тиражу платівок, той отримує заліковий бал.)

ВІДПОВІДЬ: Більше 175 мільйонів.

ВЕДУЧИЙ 1: А тепер підведемо підсумок. Найбільше балів заробила команда ..., якій вручається наш приз.
(Звучить останній танець.)

ВЕДУЧИЙ 1: Ми знайшли дім, де народився джаз - Америка. Але сьогодні його дім - це наша гостинна зала, наші квартири з програвачами платівок і компакт-дисків, магнітофонами. Але його справжній дім - це серце кожного любителя джазової музики! Ми прощаємось з вами. Всього найкращого, до нових зустрічей!

(Звучить музика.)

ДОДАТКИ

ЗВІТНА ДОКУМЕНТАЦІЯ З ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

ЩОДЕННИК - це основний документ, який веде студент. Він дає уявлення про вивчення студентом свого класу, окремих учнів, відвідування уроків музики, про допомогу, яку отримує від вчителя музики і класного керівника. Щоденник стимулює студента до більш організованого і продуманого проведення практики.

ЗРАЗОК ЩОДЕННИКА

Титульна сторінка

ЩОДЕННИК ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

студента-практиканта _____ курсу
музично-педагогічного факультету _____
в школі № _____
з _____ по _____ 19__ року

Методист із спеціальності
Методист з педагогіки

Методист з психології

Директор школи

Завуч

Вчитель музики

Класний керівник

Адреса школи _____, телефон _____

Перша сторінка

Склад класу, до якого закріплений практикант, розміщення учнів за партами схематично. Це дозволить швидше запам'ятати прізвища учнів.

Друга сторінка

Розклад уроків класу, до якого закріплений практикант.

№ ур.	Понеділок	вівторок	середа	четвер	п'ятниця
1					
2					
3					
4					
5					
6					

Розклад уроків музики вчителів школи

	день тижня	години	клас
1. Вчитель музики П.І.Б.			
2. Вчитель музики П.І.Б.			

Розклад занять гуртків та факультативів із спеціальності

	день тижня	години	керівник
Назва гуртка			
Назва факультативу			

З третьої сторінки

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПЛАН - що заплановано зробити, календарні строки виконання, помітки про виконання (Див. схему).

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПЛАН РОБОТИ СТУДЕНТА

Методист _____

Затверджую: _____

19 р

Дата	Зміст роботи	Помітки про виконання
	Настановча конференція	
	Знайомство зі школою: розмова директором, завучем, вивчення плану роботи школи	
	Знайомство з вчителями музики, плануванням уроків, гуртків та факультативів	
	Спостереження і аналіз уроків музики	
	Спостереження і аналіз позакласної роботи з музики	
	Знайомство з класом та класним керівником, планування його роботи	
	Спостереження і аналіз виховних заходів з класом	

1	2	3
	Проведення уроків музики	
	Питання для індивідуальної роботи та самоосвіти	
	Проведення виховних заходів	
	Відомості про позакласну роботу з музики: проведення занять з хором, ансамблем, з солістами, проведення музично-освітніх бесід, лекцій-концертів тощо	
	Написання звіту. Здача документації. Підсумкова конференція	

З В І Т
 про педагогічну практику студента ___ курсу
 музично-педагогічного факультету
 в школі № 3 _____ по _____ 19 року

1. Виконання індивідуального плану: що зроблено, що не зроблено, чому, що зроблено поверх запланованого. Особливості практики.

2. Що виконано з навчальної роботи за фахом:

- яка методична література вивчалась, які посібники, підручники, пісенники, спеціальна література постійно використовувалась;
- за якими програмами з музики проводились уроки;
- в яких класах, на які теми, скільки проведено уроків з музики;
- що можна запозичити з досвіду проведення уроків з інших шкільних предметів;
- які уроки проходили найбільш вдало, які виникали труднощі (з теорії, в проведенні практичних занять).

3. Позакласна робота з музики:

- заняття гуртка, факультативу;
- разові масові заходи (бесіди, лекції-концерти, конкурси, тиждень музики);
- яка робота проводилась з відстаючими дітьми, з тими, хто виявляє підвищений інтерес до музики;
- створення вокального, інструментального колективу на базі свого класу.

4. Робота класним керівником:

- вивчення класного колективу, окремих учнів;
- основні виховні завдання, що вирішувались в період практики;
- які форми виховного впливу використовувались для вирішення цих завдань.

5. Висновки:

- загальнопедагогічні та спеціальні навички та вміння, набуті під час практики;
- значення практики у становленні майбутнього педагога-музиканта;
- пропозиції щодо вдосконалення змісту і організації практики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абдуллин Э.Б. Теория и практика музыкального обучения в общеобразовательной школе: Пособие для учителя. - М.: Просвещение, 1983. - 111с.
2. Апраксина О.А. Методика музыкального воспитания в школе: Учеб. пособие для студентов пед. институтов. - М.: Просвещение, 1983. - 224с.
3. Ветлугина Н.А. Музыкальное развитие ребенка. - М.: Просвещение, 1967. - 415 с.
4. Гадалова І.М. Методика викладання музики у початкових класах: Навч. посібник. - К.: ІСДО, 1994. - 272 с.
5. Дмитриева Л.Г., Черноиваненко Н.М. Методика музыкального воспитания в школе. - М.: Просвещение, 1989. - 208с.
6. Іваницький А. Українська народна музична творчість: Посібник для вищих та серед. учб. закладів. - К.: Муз. Україна, 1990. - 333с.
7. Из истории музыкального воспитания: Хрестоматия / Сост. О.А.Апраксина. - М.:Просвещение, 1990. - 207с.
8. Кабалевский Д.Б. Воспитание ума и сердца: Кн. для учителя. - 2-е изд, испр. и доп. - М.:Просвещение, 1984. - 206с.
9. Кабалевский Д.Б. Как рассказывать детям о музыке? - 3-е изд, испр. - М.:Просвещение, 1989. - 191с.
10. Кремлев Ю.А. Выразительность и изобразительность в музыке. - М.: Музгиз, 1961. - 52с.
11. Кузнецова Л. Українська класична музика в школі: Посібник для вчителів співів і музики. - К.: Муз. Україна, 1969. - 148с.
12. Матонис В.П. Музыкально-эстетическое воспитание личности. - Л.: Музыка, 1988. - 88с.
13. Методика развития детского голоса: Учеб. пособие / Автор-сост. О.А.Апраксина. - М.: МГПИ, 1983. - 96с.
14. Методичні рекомендації до педагогічного діагностування музично-педагогічного досвіду молодших школярів: Для вчителів музики. - К.: КДП, 1991. - 24с.
15. Музичне мистецтво у духовному розвитку особистості / Сост. О.Гальонка. - Чернігів, 1993. - 223с.
16. Музыка в начальной школе: Метод. пособие для учителя / Э.Б. Абдуллин, Т.А.Бейдер, Т.Е.Вендрова и др.; Науч. рук. Д.Б.Кабалевский. - М.: Просвещение, 1985. - 140с.
17. Музыка в 4-7 классах: Метод. пособие для учителя / Т.А.Бейдер, Т.Е.Вендрова, Е.Д.Критская и др.; Под ред. Э.Б.Абдуллина; Науч. руководитель Д.Б.Кабалевский. - М.: Просвещение, 1986. - 239с.
18. Музыкальное воспитание в СССР: Сб. статей / Под ред. Л.А.Баренбойма. - М.:Просвещение, 1978. - Вып.1. - 487с.; М.:Просвещение, 1985. - Вып.2. - 272 с.
19. Музыкальное воспитание в странах социализма: Сб. статей / Сост. А.Л.Островский. - Л.:Музыка, 1975. - 248 с.
20. Назайкинский Е.В. О психологии музыкального восприятия. - М.: Музыка, 1972. - 383 с.
21. Науменко С.І. Музично-естетичне виховання дошкільнят. - К.: Магістр - S, 1996. - 96с.
22. Нудьга Г.А. Українська пісня у світі. - К.:Муз. Україна, 1989. - 536с.
23. Падалка Г.М. Учитель, музика, діти. - К.: Муз. Україна, 1982. - 144с.
24. Раввінов О.Г. Методика хорового співу в школі: К.:Муз. Україна, 1969. - 129 с.
25. Рудницька О.П. Вчись цінувати прекрасне. Естетична оцінка в музично-педагогічній практиці. - К.:Муз. Україна, 1983. - 112с.
26. Тельчарова Р.А. Уроки музыкальной культуры: Кн. для учителя. - М.: Просвещение, 1991. - 158с.
27. Халабузарь П., Попов В., Добровольская Н. Методика музыкального воспитания: Учеб. пособие. - М.:Музыка, 1989. - 175с.
28. Хлебникова Л.О.Позакласна робота з музики та співів у школі. - К.:Рад.школа, 1961. - 90с.
29. Шацкая В.Н. Музыкально-эстетическое воспитание детей и юношества. - М.:Педагогика, 1975. - 200 с.

ПРОГРАМИ

1. Програми з музики середньої загальноосвітньої школи та позакласна робота з музики 1-4 класи. - К.: Освіта, 1993. - 74с.
2. Проект програми з музики середньої загальноосвітньої школи та позакласної роботи 5-8 класи. - К.: Освіта, 1993. - 78с.
3. Програми для спеціалізованих шкіл (класів) з поглибленим теоретичним і практичним вивченням музики 1-11 класи. - Ужгород, 1995. - 83с.
4. Програми та поурочні методичні розробки для середніх загальноосвітніх шкіл. Музика. 1-4 класи. - К.: Перун, 1996. - 128с.
5. Програми та поурочні методичні розробки для середніх загальноосвітніх шкіл. Музика. 5-8 класи. - К.: Перун, 1996.
6. Програми з музики для 5-8 класів загальноосвітньої школи. Рівне: ППКП, 1996.
7. Експериментальна програма для середньої загальноосвітньої школи "Музика" 1-8 кл. / Укл. О.О. Нижник. - К.: ІЗМН, 1997. - 40 с.

ЛІТЕРАТУРА до I розділу

1. Вендрова Т., Критская Е. Урок музыки: трудности реальные и мнимые // Музыка в школе. - 1985. - №4. - С. 6-11.
2. Вендрова Т.Е. Художественно-педагогический анализ на уроке музыки // Музыка в школе. - 1989. - N 3. - С. 10-16.
3. Квасниця З., Дябло Т. Ще раз про урок музики // Музика. - 1978. - N 5. - С. 22-23.
4. Лужний В.М. Музична грамота в школі. - К.: Муз. Україна, 1974. - 96с.
5. Лысенкова Г.П. Домашние задания как средство развития интереса к урокам музыки // Музыка в школе. - 1983. - №4. - С. 16-21.
6. Найдёнышева Г. Об искусстве вести урок // Музыка в школе. - 1990. - №4. - С. 18-19.

7. Оценка на уроках музыки // Музыка в школе. - 1983. - №1. - С. 45; №2. - С. 53; №4. - С. 48; 1984. - №1. - С. 68; 1987. - №2. - С. 63; №4. - С. 73.
8. Печерська Е.П. Казкові сюжети на уроках музики // Почат. школа. - 1994. - N8. - С. 32-36.
9. Печерська Е.П. Уроки різні та незвичайні // Рідна школа. - 1995. - N4. - С. 62-65.
10. Рева В. Формування інтонаційно-образних уявлень школярів на уроках музики // Музика в шк. Вип. 11. - К.: Муз. Україна, 1987. - С. 8-13.
11. Ростовський О.Я. Педагогічна ситуація сприйняття музики школярами // Музика в шк. Вип. 11. - К.: Муз. Україна, 1987. - С. 14-19.
12. Сергеева Г.П. Нотная грамота на уроках музыки // Музыка в школе. - 1985. - №2. - С. 7-12.
13. Урок музики: Метод. рекомендації для вчителів музики і студентів. - Р.: РДП, 1983. - 43с.
14. Хлебникова Л.О. Дидактичні основи уроку музики // Музика в школі. - Вип. 8. - К.: Муз. Україна, 1982. - С. 3-10.

ЛІТЕРАТУРА до II розділу

1. Вечори, вікторини // Рад. школа. - 1985. - №5. - С. 78-80.
2. З народного напившись джерела: З досвіду проведення шкільних свят народознавчого характеру. - Р.: ППКП, 1994. - 93с.
3. Козацький конкурс пісні, строю, примовки // Рідна школа. - 1994. - №12. - С. 10-12.
4. Конкурсна гра "Великдень" // Українська культура. - 1996. - №3. - С. 30.
5. Літературно-музичне свято "Наша дума, наша пісня" // Рідна школа. - 1994. - №11. - С. 21.
6. Музыкальные олимпиады // Музыкальное воспитание в школе. Вып. 16. - М., 1985. - С. 45-48.
7. Музичний лекторій у школі // Музика в школі. Вип. 2. - К.: Муз. Україна, 1974. - С. 110-115.

ЗМІСТ

стр.	
ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. УРОК МУЗИКИ	5
1.1. ВИДИ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОЦІ МУЗИКИ.....	7
1.2. ТИПИ УРОКІВ. АНАЛІЗ УРОКУ	22
1.3. ПЛАНИ-КОНСПЕКТИ УРОКІВ МУЗИКИ.....	33
РОЗДІЛ II. ПОЗАКЛАСНА РОБОТА З МУЗИКИ	57
2.1. МУЗИЧНО- ОСВІТНІ БЕСІДИ	58
2.2. МУЗИЧНО-ЛІТЕРАТУРНЕ СВЯТО	72
2.3. ТЕАТРАЛІЗОВАНИЙ КОНЦЕРТ	76
2.4. РОЗВАЖАЛЬНА ПРОГРАМА.....	82
ДОДАТКИ	90
ЛІТЕРАТУРА	96

8. О музыке и музыкантах. Афоризмы, мысли, изречения, высказывания.-Л., 1969.

9. Опера в школі// Музика в школі. Вип. 4.-К.:Муз.Україна, 1977

10. Організація дозвілля молодших школярів: На допомогу вчителям початкових класів.-Р.:ПДКПК, 1995.-84с.

11. Праздники //Музыка в школе.-1986.-№1.-С.53-63.

12. Родинне свято: Метод. рекомендації для молодших школярів. - Тернопіль, 1996.

13. Розробка обрядового свята "Стрітіння"//Рідна школа.-1994.- №10.- С.14-17.

14. Скриня: Збірка літературно-музичних композицій. - К.: Педагогіка, 1997. -160с.

15. Тематичне свято // Рад. школа. - 1982.- №10. - С.57-63.

16. Традиційні шкільні свята в роботі з учнівською молоддю /Заг. ред. М.П.Кривко. - Рівне:ПДКПК, 1995. - 100с.

17. Хлебникова Л.О. Позакласна робота з музики та співів у школі.-К.: Рад.Україна, 1961. - 90с.

18. Цели, содержание и проведение музыкальных праздников в школе// Музыкальное воспитание в школе. Вып. 16.-М.:1985. -С.49-54.

19. Шкільне свято: З досвіду організації дозвілля у навчально-виховних закладах Рівненської області.-Р.:ПДКПК, 1997.- Частина I - 102с.; Частина II - 82с.

Методичний посібник
Гумінська Оксана Олексіївна, Пелячик Іван Федорович,
**Практична спрямованість професійної діяльності
майбутнього учителя музики.**

Відповідальний за випуск професор Тищук В.І.

Підписано до друку 8.02.99.
Папір друк.60x84. Формат 1/16.
Ум. друк арк. 2,75. Тираж 300. Зам. N 5104.

Інформаційно-видавничий відділ
Рівненського державного педінституту.
266000, м. Рівне, вул. Остафова, 31
